

Arbejds miljøkoordinatorens indflydelse på byggepladsen

- Udfordringer og muligheder for at styrke
håndværkerens sikkerhed og sundhed

Speciale - Arbejdslivsstudier

Søren Stalk Andersen 42728

2. Februar 2015

Roskilde Universitet

Vejleder: Helge Hvid

Normalsider: 59,9 (143.844 anslag)

Abstract

The purpose of this master thesis is to investigate, how construction clients can contribute to the strengthening of work environment on their construction sites. As described by Ajslev et al. (2013), workers in the construction industry is placed in a double bind where they find themselves powerless, when facing health and safety related challenges, thus, experiencing pain and physical strain as an inevitable condition. It is the legal responsibility of the construction client to appoint a work environment coordinator to coordinate the safety arrangements on the building sites. The coordinator's influence on workers' way of practicing health and safety are investigated through a case study and qualitative interviews, hereby, examining the coordinator's potential for breaking the double bind. It is concluded, that the coordinator has great potential for strengthening the health and safety on the building sites. However, there are several challenges that must be overcome in practice. The coordinators are influenced by the fact that they are also construction leaders and have to encourage practices that promote progression and productivity. Therefore, they must perform practices that are experienced as contradictory to their practices as coordinators, and they find themselves in a dilemma. The dilemma results in health and safety being performed with a pragmatic view. This pragmatic view contributes to the reproduction of existing norms and discourses, which keep the workers in the double bind, and they thereby, do not fulfill their potential as coordinators. In order to make use of their full potential, the coordinators must dispose of the pragmatic view, be consistent and demand a certain level of health and safety by the workers as well as the contractors. This can be the first step towards breaking the double bind.

Indhold

Problemfelt.....	1
Problemformulering	3
Præcisering af problemformulering	3
Arbejds miljøkoordinatorens opgaver.....	5
Arbejds miljøkoordinering i projekteringsfasen.....	5
Arbejds miljøkoordinering i byggefasen	6
Arbejds miljøkoordinering på SLKE´s byggepladser	7
Hvordan skabes viden - Den teoretiske værktøjskasse	8
Sikkerhedskultur.....	9
Positioneringsteorien	11
Diskursive praksisser	11
Positionering	12
Opsummering og sammenspil mellem teorierne.....	13
Den metodiske værktøjskasse	15
Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme som case	15
De to byggepladser	16
Interview i et interaktionistisk perspektiv	17
Udvælgelse af interviewpersoner	17
Opbygning af interviewene.....	18
Sekundær empiri.....	19
Analysestrategi	20
Kvalitetsvurdering	21
Litteraturgennemgang: Sikkerhedskulturen i byggebranchen	23
Individualisering af ansvaret for sikkerhed og sundhed.....	23
Den gode kollega.....	24
Ledelsens indflydelse på arbejdet med sikkerhed og sundhed.....	25
Arbejdets organisering	26
Sikkerhed i praksis	27
Opsummering	27
Analyse.....	29
Analyse del 1 – Arbejds miljøkoordinatorens praksis	29
Arbejds miljøkoordinatorenes egen opfattelse af praksis.....	29
Byggeleder og arbejds miljøkoordinator – Fremdrift og sikkerhed	31
Blik for processen eller blik for sikkerhed og sundhed?.....	33

Projekteringsfasens indflydelse på sikkerhed og sundhed	36
Delkonklusion	37
Analysedel 2 – Oplevelser af arbejdsmiljøkoordinatorens praksis	39
Håndværkernes oplevelse	39
Arbejdsmiljørepræsentantens oplevelse	40
Entreprenørens oplevelse	43
Den ideelle arbejdsmiljøkoordinator	44
Delkonklusion	47
Analysedel 3 – Brug den sunde fornuft	48
Økonomi, fremdrift og produktivitet	49
Når nedslidning er et vilkår	51
Delkonklusion	53
Diskussion: Muligheder og udfordringer for arbejdsmiljøkoordinatoren	54
Økonomi skal ud af ligningen	54
Arbejdsmiljøkoordinering – fra papiret til praksis	55
Anbefalinger	57
Konklusion	58
Litteraturliste	60

Problemfelt

Den danske byggebranche beskæftiger ca. 6 % af den samlede danske arbejdsstyrke. På trods af dette sker 13% af alle alvorlige arbejdsulykker og 20 % af alle arbejdsrelaterede dødsulykker i byggebranchen. Ligeledes er antallet af ulykker i branchen steget med 6 % i årene 2007-2011 (3F et al., 2013, s. 6). Analyser af skadestuedata fra Odense Universitetshospital viser, at antallet af registrerede arbejdsulykker i byggebranchen ikke er faldet nævneværdigt inden for de sidste 30 år (Nielsen et al., 2012, s. 13). Samtidig beskrives det af Ajslev (2014), at en væsentlig årsag til at ansatte i byggebranchen ønsker at forlade den er, at arbejdet er for fysisk krævende og nedslidende (Ajslev [1], 2014, s. 16). Der tegner sig derfor et billede af en branche, hvor der er stort behov for at forbedre arbejdsmiljøet og udvikle løsninger. Løsninger der kan styrke sikkerheden og minimere antallet af arbejdsulykker samt forbedre sundheden og forebygge nedslidning og dertil følgende smerter.

Det er dog forbundet med en række udfordringer at skabe mere hensigtsmæssige arbejdsvilkår i branchen. Charlotte Baarts beskriver hvordan arbejdsulykker og nærved ulykker opleves som hændelige uheld, der ikke kan undgås og tages foranstaltninger imod (Baarts, 2004, s. 162). Rapporten *Ulykker og sikkerhedspraksis i Bygge- og Anlægsbranchen* beskriver, hvordan håndværkerne oplever tunge løft, risikofyldt arbejde og arbejde med farligt materiale som en del af arbejdet, de individuelt må tage højde for (Nielsen et al., 2012, s. 21), og hvordan risiko- og sikkerhedsforståelse skabes i en løbende forhandling mellem, kollegaer, mestre og kunder (Nielsen et al., 2012, s. 23). Sikkerhed og sundhed opleves derved som en individuel kompetence, den enkelte håndværker må mestre.

Oplevelsen af at sikkerhed og sundhed er et individuelt ansvar resulterer i, at håndværkerne placeres i det der i Ajslev (2013) beskrives som en dobbelt binding. Den dobbelte binding skabes af, at håndværkerne på den ene side oplever selv at have ansvaret for varetagelsen af egen sikkerhed og sundhed, men på den anden side oplever sig som værende magtesløse over for nedslidning, ulykker mm. (Ajslev et al., 2013, s. 211).

Rapporten *Handleplan mod arbejdsulykker i bygge og anlægsbranchen* beskriver, at arbejdsmiljøet på byggepladserne kan forbedres væsentligt, når bygherre stiller krav til arbejdsmiljøet og sikkerhed og sundhed på byggepladsen. Krav fra bygherres side vil påvirke entreprenørernes arbejde med arbejdsmiljø og skabe et øget fokus på dette. Et øget fokus der, udover at forbedre håndværkernes sikkerhed og sundhed, kan have positive indvirkninger på kvaliteten i byggeriet, byggeriets fremdrift

samt lette logistiske udfordringer i byggeprocessen (3F et al., 2013, s. 7). Det konkluderes af Choudhry og Fang (2008), at den mest effektive metode til at fremme arbejdet med sikkerhed og sundhed i en byggeproces er, når ledelsen tager en aktiv del i at fremme det (Choudhry & Fang, 2008, s. 581). Håndværkerne føler sig ligeledes mere sikre, når de ved, der er en overordnet, der tager ansvar for deres sikkerhed og sundhed (Choudhry & Fang, 2008, s. 581). I handleplanen (3F et al., 2013) konkluderes det endvidere, at særligt offentlige bygherrer har et stort potentiale for at fremme en bæredygtig udvikling i byggebranchen. Kommuner, styrelser og andre offentlige institutioner er bygherrer på adskillige projekter, hvorved der er en stor mængde erfaringer samlet i de offentlige institutioner, hvor ideer og tiltag kan udvikles og afprøves samtidig med at erfaringer vil kunne videreføres til nye byggerier (3F et al., 2013, s. 7). Derfor er det særligt interessant at undersøge offentlige bygherres muligheder for at styrke sikkerheden og sundheden og hvordan bygherre kan medvirke til at bryde den dobbelte binding.

Dette bliver undersøgt gennem et casestudie, hvor Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme (SLKE) og to dertilhørende byggepladser undersøges. Her vil fokus være på, at undersøge hvordan bygherre varetager sit lovpligtige ansvar i relation til bekendtgørelse 117 om bygherres pligter. I bekendtgørelsen har bygherre ved bygge- og anlægsarbejder, hvor to eller flere arbejdsgivere er til stede samtidig, ansvaret for at koordinere og kontrollere sikkerhed og sundhed i projekteringen af byggeriet og under udførelsen af arbejdet i fællesområder («Arbejdstilsynet.dk»). Bygherre indfrier denne pligt, ved at udpege en Arbejds miljøkoordinator (AMK), der grundlæggende har to overordnede ansvarsområder:

- **I projekteringsfasen** har AMK ansvar for at der tages hensyn til sikkerhed og sundhed i arkitektoniske, tekniske og organisatoriske valg i projekteringen af et byggeri («Arbejds miljøkoordinator(P) - byggeproces.dk»)
- **I byggefasen** har AMK blandt andet ansvar for at koordinere sikkerhedsarbejdet i fællesområder, afholde sikkerhedsmøder, opdatere plan for sikkerhed og sundhed mm. («Arbejds miljøkoordinator(B) - byggeproces.dk»)

AMK kan derved have en væsentlig rolle i forebyggelsen af arbejdsulykker og i at styrke arbejdet med sikkerhed og sundhed i en byggeproces. I nærværende speciale bliver det derfor undersøgt, hvilken indflydelse AMK har på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres i en byggeproces.

Specialet vil tage sit videnskabsteoretiske udgangspunkt i praksisteorien, beskrevet af Davide Nicolini (2013). Der abonneres herved på en forståelse af, at den sociale verden består og skabes af praksisser. Hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres, formes derfor på den ene side af aktørernes praksis, samtidig med at den sociale verden former aktørernes praksisser. For at undersøge hvordan byggherre kan styrke arbejdet med sikkerhed og sundhed, bliver det undersøgt, hvilken indflydelse AMK's praksis har på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres og hvilke udfordringer og muligheder der er forbundet med udførelsen af praksis. Dette vil blive undersøgt ved brug af positioneringsteorien af Bronwyn Davis og Rom Harré (2014). Herved bliver det undersøgt, hvordan AMK's praksis skabes gennem diskursive praksisser, der sætter AMK i stand til at begribe virkeligheden ud fra de opfattelser af rigtig og forkert, normalt og unormalt som de diskursive praksisser stiller til rådighed. Det bliver undersøgt, hvilke diskursive praksisser der knytter sig til AMK's udførelse af praksis samt hvordan dennes samarbejdspartnere i en byggeproces oplever dennes praksis og hvilke udfordringer og muligheder der er forbundet med at påvirke håndværkernes praktisering af sikkerhed og sundhed. Derved kan det konkluderes, hvilken indflydelse AMK har på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres i en byggeproces og dermed kan AMK's potentiale for at bryde den dobbelte binding undersøges.

Specialet tager sit udgangspunkt i følgende problemformulering:

Problemformulering

Hvilken indflydelse har arbejdsmiljøkoordinatoren på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres i en byggeproces?

For at besvare problemformuleringen vil følgende arbejdsspørgsmål undersøges:

1. Hvilken praksis oplever arbejdsmiljøkoordinatorerne der knytter sig til deres rolle i en byggeproces?
2. Hvordan oplever aktørerne i en byggeproces arbejdsmiljøkoordinatorens praksis?
3. Hvordan praktiserer håndværkerne sikkerhed og sundhed?

Præcisering af problemformulering

Ved at bevare de tre arbejdsspørgsmål og problemformuleringen, skabes der en viden om, hvordan byggherre har mulighed for at påvirke arbejdsmiljøet i en byggeproces (gennem AMK) og hvilke udfordringer, der kan være forbundet med dette. Med udgangspunkt i praksisteorien og positioneringsteorien undersøges det, hvilke diskursive praksisser de interviewede AMK'er lægger til grund for deres udførelse af praksis samt det undersøges, hvilken indflydelse aktørerne i en

byggeproces oplever, AMK har på deres praksis. For at undersøge hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres vil *sikkerhedskulturen* i byggebranchen undersøges. Dette bliver gjort dels gennem en litteraturgennemgang og gennem kvalitative interview med håndværkere. Her vil det undersøges, hvilke (diskursive) praksisser der ligger til grund for hvordan sikkerhed og sundhed udføres i praksis. Herved det kan diskuteres og konkluderes, hvilken indflydelse AMK har på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres i en byggeproces. I kraft af fokuset på praksis, vil specialets omdrejningspunkt være at undersøge AMK's praksis i byggefasen, dette da det er her, projekteringsfasen skal realiseres og hvor de praksisser der knytter sig til papiret i projekteringsfasen, har en reel indflydelse på håndværkernes praksis. Projekteringsfasen vil derfor kun blive undersøgt sparsomt i analysen.

Ved at undersøge dette opfyldes der to formål:

1. Der opnås viden om, hvordan bygherre kan tage et aktivt ansvar for at fremme arbejdet med sikkerhed og sundhed og søge at løse den dobbelte binding
2. SLKE opnår viden om, hvordan de kan styrke arbejdet med sikkerhed og sundhed på deres byggepladser.

I det følgende vil det blive præsenteret, hvilke opgaver AMK skal varetage.

Arbejds miljøkoordinatorens opgaver

AMK's ansvarsområder og rolle er defineret i arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 117 af 5. februar 2013¹, hvor bygherres² ansvar i bygge og anlægsarbejde præciseres. Kapitlet giver en kort præsentation af AMK's væsentligste opgaver. Alt efter byggepladsens størrelse og karakter (kompliceret byggeri eller byggeri med særligt farligt arbejde og lign.), er der en række forskellige krav til AMK's arbejde. I det følgende vil de overordnede opgaver der knytter sig til AMK's arbejde i projekterings- og byggefasen blive præsenteret.

Arbejds miljøkoordinering i projekteringsfasen

I projekteringsfasen er det bygherres ansvar og AMK's opgave, at sikre at der tages højde for de generelle forebyggelsesprincipper³ (fx forhindring af risici, planlægning af forebyggelse og lign.). Ydermere skal AMK udarbejde en plan for sikkerhed og sundhed (PSS), der bl.a. skal indeholde konkrete foranstaltninger over for særligt farligt arbejde⁴, fx beskrivelse af risici ved arbejdet og en tidsplan for byggeriet. PSS'en skal bidrage til at sikre, at alle kan få et godt arbejdsmiljø og kan fungere som et styringsredskab, byglede, arbejdsgivere og håndværkere kan orientere sig i (byggeproces.dk). AMK's opgaver i projekteringsfasen kan opsummeres således:

- Have en koordinerende rolle i projektorganisationen og understøtte, at arbejdsmiljøaktiviteter planlægges, gennemføres og følges op.
- Understøtte at der vælges de mindst belastende løsninger for arbejdsmiljøet og beskriver risici
- Udarbejde PSS'en
- Udarbejde en journal for vedligeholdelsesopgaver i det færdige byggeri, hvor sikkerhed og sundhed har en særlig betydning.

(«Arbejds miljøkoordinator(P) - byggeproces.dk»)

---

¹ Med mindre andet er angivet vil kapitlet være baseret på bekendtgørelse nr. 117 («Arbejdstilsynet.dk»)

² ”Ved bygherre forstås i bekendtgørelsen, den fysiske eller juridiske person for hvis regning, der udføres et bygge- og anlægsarbejde.” (Arbejdstilsynet.dk)

³ For udførlig liste se: <http://arbejdstilsynet.dk/da/regler/bekendtgørelser/b/bygherrens-pligter/bilag-2-generelle-forebyggelsesprincippe.aspx>

⁴ For udførlig liste over særligt farligt arbejde se: <http://arbejdstilsynet.dk/da/regler/bekendtgørelser/b/bygherrens-pligter/bilag-1-liste-over-saerligt-farligt-arbe.aspx>

Arbejds miljøkoordinering i byggefasen

I byggefasen er det bygherres ansvar og AMK's opgave, at sikre at de tiltag og foranstaltninger der er formuleret i PSS'en og i projekteringsfasen følges og udføres. AMK skal sikre, at arbejdsgiverne på pladsen anvender PSS'en og dens tiltag og foranstaltninger. AMK skal kontrollere, at arbejdsgiverne anvender de nødvendige foranstaltninger til forbedring af håndværkernes sikkerhed og sundhed. AMK's væsentligste opgaver i byggefasen er:

- Afholde sikkerhedsmøder på store byggepladser minimum hver 14. dag
- Koordinere og kontrollerer følgende: Tilrettelæggelse af samarbejdet, forebyggelse på byggepladsen, brug af PSS samt arbejdsgivernes kontrol med arbejdsprocesserne.
- Ajourføre PSS'en.
- Kontrollere at arbejdsgiverne anvender PSS'en, når det er påkrævet.
- Arbejdsgivernes anvendelse af korrekte forebyggelsesprincipper.
- Koordinere og kontrollere i fællesområderne på de store byggepladser.
(«Arbejds miljøkoordinator(B) - byggeproces.dk»)

AMK's opgaver opsummeres i følgende boks. SLKE stiller en række ekstra krav til arbejdsmiljøkoordinering, dette vil være markeret med kursiv.

	Antal personer	Krav til AMK	PSS	Opstartsmøder	Sikkerhedsmøder og sikkerhedsrunderinger
Små byggepladser	2-4 personer samtidig	Kendskab til aktørerne i byggeriet samt have en sagkyndig viden om bygge- og anlægsområdet	Kun i tilfælde af særligt farligt arbejde	Nej <i>Ja</i>	Nej
Mellemstore byggepladser	5-10 personer samtidig	Samme som på små + at AMK skal have fornøden viden om sikkerheds- og sundhedsmæssige spørgsmål inden for bygge- og anlægsområdet + <i>AMK-uddannelse i tilfælde af kompliceret byggeri (stram tidsplan, småt med plads mv.)</i>	Kun i tilfælde af særligt farligt arbejde <i>PSS ved kompliceret byggeri</i>	Nej <i>Ja</i>	Nej <i>Ja i tilfælde af kompliceret byggeri</i>
Store byggepladser	Over 10 personer samtidig	Samme som ved små og mellemstore byggepladser + AMK skal have praktisk erfaring i ledelse af bygge- og anlægsopgaver + AMK-uddannelse.	Ja	Ja opstartsmøde ved påbegyndelse af byggeri – samt løbende hvis der kommer nye arbejdsgivere på pladsen	Ja – minimum hver 14. dag

Arbejdsmiljøkoordinering på SLKE's byggepladser

Opgaven som AMK i både projekterings og byggefasen varetages som oftest af de kongelige bygningsinspektører, der ligeledes fungerer som bygherrerådgiver, projekteringsledere og byggeledere. Opgaven som kongelig bygningsinspektør sendes i udbud hvert fjerde år, hvor kvalificerede arkitektfirmaer kan byde ind. De har dermed til opgave at varetage SLKE's ansvar som bygherre i kraft af deres rolle som kongelige bygningsinspektører og herunder AMK.

Hvordan skabes viden - Den teoretiske værktøjskasse

Specialets videnskabsteoretiske udgangspunkt er inspireret af praksisteorien, som den præsenteres af Davide Nicolini (2013). Praksisteorien abonnerer på en forståelse af, at den sociale verden er skabt af en sammensurium af menneskelige praksisser. Sociale strukturer og institutioner kan kun eksistere ved, at der eksisterer praksisser der holder dem i live. Fænomener, strukturer og institutioner kan fremgå som mere eller mindre naturlige og varige, men bag dem ligger der en indsats fra nogen og dermed en eller flere praksisser der bidrager til at opretholde dem. Den sociale verden og de forståelser, normer, logikker og praksisser der eksisterer, eksisterer så længe de bliver udført og kan samtidig nedbrydes eller ændres ved ikke at udføres eller ved ændret udførsel. Praksisteorien kan derved bidrage til at undersøge, hvordan der bag mere eller mindre naturlige og varige fænomener som fx arbejdet med og forståelsen af sikkerhed og sundhed i byggebranchen, ligger en eller flere bestemte praksisser bag. Strukturernes og de forståelser de skaber, kan derved altid brydes og ændres, hvis praksis ændres (Nicolini, 2013, s. 3). Praksis skabes til dels af de systemer og strukturer aktørerne indgår i, hvorved bestemte praksisser, stiller bestemte opfattelseskategorier og handlemønstre til rådighed.

Disse mønstre og kategorier er skabt af tidligere praksisser, der har manifesteret sig som naturlige og varige og dermed skaber opfattelseskategorierne og handlemønstrene for fx hvordan en ”rigtig” murer praktiserer sikkerhed i dagligdagen (Nicolini, 2013, s. 6). Fokus på menneskelig praksis gør, at aktørerne kan tage initiativ, være kreative og agere individuelt – hvorved praksisteorien kan begribe, at handlinger hverken er ureflekterede gentagelser eller fuldstændig innovation (Nicolini, 2013, s. 5). Praksisteorien kan derved begribe, at samfundet består af strukturer og institutioner, der er magtfulde og lægger bånd på aktørerne, men samtidig skabes og nedbrydes gennem menneskelig aktion og interaktion (Nicolini, 2013, s. 5). Dette medfører, at specialets fokus vil være på de praksisser aktørerne udfører og de opfattelseskategorier, der stilles til rådighed for dem gennem praktiseringen af arbejdet med sikkerhed og sundhed (Nicolini, 2013, s. 5).

Sprog og diskurser er centrale for konstruktionen og reproduktionen af praksisser. At vifte med et flag kan eksempelvis kun ses som praksis og ikke bare brug af et objekt, hvis det tilskrives mening og derved indskrives i de diskursive praksisser og dertil følgende opfattelseskategorier, der knytter sig til fx at holde fødselsdag i Danmark. Brugen af objekter (flaget) er samtidig centrale for, at praksis kan forstås og udføres. (Nicolini, 2013, s. 5). Praksis består derfor af materielle ting og objekter (redskaber, indretninger af lokaler, brug af kroppen osv.), der bidrager til at skabe, opretholde og

udføre praksis og sprog og diskurser som er centrale for, hvordan objekterne forstås og bruges. Praksis kan derved defineres som en konfiguration af handlinger, der bærer bestemte betydninger, som er betinget af historiske begivenheder og dermed af konteksten de indgår i (Nicolini, 2013, s. 10). Praksis er derved et bredt begreb med flere forskellige dimensioner (Nicolini, 2013, s. 215). Derfor er det nødvendigt, at anvende det som Nicolini beskriver som en *toolkit approach*, hvilket indebærer at skabe en bred og sammenhængene teori-metode pakke, der kan begribe praksissernes komplekse virkelighed, samt konstruere, formidle og analysere undersøgelsesfeltet i praksisser (Nicolini, 2013, s. 216).

Det centrale bliver derfor at undersøge AMK's praksis og hvordan mening og identitet skabes gennem dennes praksis, hvilken indflydelse AMK's praksis har på hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres og hvilken indflydelse aktørerne i en byggeproces' praksisser, har på AMK's mulighed for at udføre praksis (Nicolini, 2013, s. 7). For at undersøge praksis foreslår Nicolini en tilgang med to trin, henholdsvis at *Zoom ind* og *Zoom ud* hvilket bidrager til at berige forståelsen af de praksisser der undersøges. *Zoom ind* indebærer at zoom ind på den konkrete undersøgte praksis og have fokus på ”*social and material doing*”, hvor fokus skal være på spørgsmål som eksempelvis, *hvad siger og gør aktørerne og hvilke positioner stiller den bestemte praksis til rådighed* (Nicolini, 2013, s. 221). Da den enkelte praksis ikke er et isoleret fænomen, men skal ses i sammenhæng med flere forskellige praksisser, der påvirker hinanden, er det derfor nødvendigt at *zoom ud* og undersøge hvordan de undersøgte praksisser påvirker hinanden. Her kan fokus være på spørgsmål som, *hvordan bidrager denne praksis til at opretholde/ændre/udfordre den sociale orden og hvilken verden skaber denne praksis* (Nicolini, 2013, s. 229).

Det er derfor væsentlig at udvikle en teoretisk og metodisk pakke, der kan undersøge hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres i byggebranchen, hvilke forståelser af sikkerhed og sundhed der er, samt hvordan AMK påvirker og påvirkes af disse forståelser. I det følgende vil den teoretiske og metodiske pakke, der kan indfange dette præsenteres nærmere.

Sikkerhedskultur

For at kunne begribe hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres og opleves i byggebranchen, bruges begrebet *sikkerhedskultur*. Formålet med begrebet er at indfange de formelle og uformelle retningslinjer, guidelines og praksisser, der har afgørende betydning for, hvordan sikkerhed og sundhed opfattes og praktiseres i det daglige arbejde. Begrebet dækker over en række af de praksisser og diskurser, der manifesterer sig som mere eller mindre varige fænomener, der skaber opfattelses-

kategorier og handlemønstre for hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres (jf. praksisteorien). Det er centralt at undersøge sikkerhedskulturen, for som beskrevet tidligere, er de systemer og strukturer individerne indgår i, afgørende for hvilken betydning deres praksis tillægges og hvad der opfattes som korrekt/ukorrekt adfærd (Nicolini, 2013, s. 6). Begrebet sikkerhedskultur bidrager dermed til, at kunne forstå nogle af de diskursive praksisser, der skaber forståelsen af hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres og hvad forståelserne skaber af opfattelser og praksisser. Sikkerhedskultur vil i dette speciale være defineret således⁵:

We define safety culture as the shared and learned meanings, experiences and interpretations of work and safety—expressed partially symbolically—which guide peoples actions towards risks, accidents and prevention. Safety culture is shaped by people in the structures and social relations within and outside the organization. (Richter & Koch, 2004, s. 705)

Forståelsen af sikkerhed og sundhed på en byggeplads formes gennem forhandlinger mellem flere forskellige aktører så som lovgivere, producenter af sikkerhedsudstyr, håndværker, lederne på byggepladsen, AMK osv. Der hersker derfor flere forskellige teoretiske og praktiske forståelser af, hvad der er korrekt og sikker adfærd, men det er gennem interaktioner mellem de respektive aktører og igennem udførelsen af praksis, at sikkerhed skabes og forstås (Gherardi & Nicolini, 2000, s. 3)(Ozmeç, Karlsen, Kines, Andersen, & Nielsen, 2014, s. 6). Forståelse af sikkerhed og sundhed knytter sig dermed til den sikkerhedskultur, der hersker i det praksisfællesskab, den enkelte indskrives sig i, hvor den enkelte skal kunne beherske den givne forståelse af sikkerhed og sundhed, for at kunne udføre en praksis der er i overensstemmelse med kulturen i fællesskabet og derved kan anerkendes af fællesskabet (Gherardi, Nicolini, & Odella, 1998, s. 204). Det er centralt at undersøge og beskrive sikkerhedskulturen i byggebranchen for at kunne begribe, hvordan den sætter rammerne for udførelsen af praksis. At undersøge sikkerhedskulturen vil bidrage til at *zoome ud* og undersøge, hvordan kulturen påvirker aktørens praksis og hvilke muligheder og udfordringer AMK har for at påvirke sikkerhedskulturen gennem sin praksis.

---

⁵ Der findes flere diskussioner af hvordan sikkerhedskultur kan defineres – hvilket ikke vil blive diskuteret i nærværende speciale. For overblik over diskussionerne kan følgende læses: Tharaldsen & Haukelid (2009)

I det følgende præsenteres positioneringsteorien af Bronwyn Davis og Rom Harré, hvilket giver de teoretiske værktøjer til at begribe, hvordan diskursive praksisser har indflydelse på individernes forståelse af sig selv og andre og dermed har en afgørende indflydelse på, hvordan praksis udføres.

Positioneringsteorien

Positioneringsteorien af Bronwyn Davis og Rom Harré trækker på en forståelse af, at individet og selvet er et socialt produkt, hvis sociale og psykologiske virkelighed skabes gennem diskursive praksisser, og igennem de kontekster, individerne indgår i (Davis & Harré, 2014, s. 32). Fænomener, individer og objekter har derfor ikke en iboende mening, men det er gennem diskursive praksisser, at de sociale og psykologiske realiteter kan skabes og dermed forme individernes forståelse af verden og give de situationer/samtaler de indgår i, mening og betydning (Davis & Harré, 2014, s. 25). Gennem diskursive praksisser, sociale interaktioner og samtaler (verbale og nonverbale), skabes og udvikles selvet. Det skal ikke forstås som en absolut størrelse, men som et konstant foranderligt selv, der kan skabes og genskabes løbende (Davis & Harré, 2014, s. 27). Der kan skabes en uendelig række af historier om individet, der kan løbe parallelt med hinanden, alt efter hvilke diskurser individet indgår i, hvor individets forståelse af sig selv og verden skabes ud fra den position individet indtager inden for en diskurs og i en bestemt kontekst/samtale. Derigennem tilegner individet sig diskursive praksisser der sætter det i stand til at forstå verden (Davis & Harré, 2014, s. 58).

Diskursive praksisser

Diskurs skal forstås som en institutionaliseret brug af sprog og sproglignende systemer. Herudfra dannes der opfattelseskategorier og perceptionsmekanismer, der sætter de individer, der indgår i en bestemt diskurs, i stand til at forstå det system, hvorudfra diskursen går og her ud fra kan de tilegne sig diskursive praksisser der knytter sig til de kategorier og (subjekt)positioner som diskurserne skaber. At vide noget, vil sige at vide noget i henhold til en eller flere diskurser, der sætter aktørerne i stand til at begribe "virkeligheden" ud fra de opfattelseskategorier diskursen stiller til rådighed (Davis & Harré, 2014, s. 26). Det vil sige, at forståelser der er udviklet omkring kategorier og grupper (som håndværkere eller AMK), er et produkt af diskurserne. Ved at indtage en kategori tilegner individet sig diskursive praksisser, der gør det i stand til at tillægge den givne kategori/gruppe mening og betydning (fx hvordan man praktiserer sikkerhed og sundhed som håndværker/AMK). Gennem de diskursive praksisser, kan individerne positionere sig (fx som ansvarlig AMK/magtesløs håndværker), hvilket skaber individets opfattelse af den givne kategori/gruppe og de praksisser der knytter sig hertil (Davis & Harré, 2014, s.33). Positioneringsteorien skal derfor ikke forstås som at individets adfærd

er determineret af strukturerne og diskurserne. Det afgørende er, hvordan det gennem diskursive praksisser opfatter og positionerer sig, inden for de kategorier og forståelser diskurserne stiller til rådighed, da det er de positioneringer der skabes gennem interaktionen, der er afgørende for hvordan ”virkeligheden” opleves og skabes.

Igennem diskursive praksisser (verbale og nonverbale samtaler) skabes selvet og dets opfattelses-kategorier, hvor det igennem diskursive praksisser er muligt for individerne, at indtage bestemte (subjekt)positioner. Grundlæggende indeholder det sagte ord ikke en mening og betydning i sig selv, men i kraft af de genkendelige positioner og positioneringer der skabes inden for en diskursiv praksis, kan det sagte og usagte i en samtale tillægges mening og herigennem forstås (Davis & Harré, 2014, s. 55). En position skal forstås som en position, der stilles til rådighed inden for en diskursiv praksis. Igennem indtagelsen af en position tilegner individerne sig de billeder, historier og metaforer der gør, at de forstår verden ud fra denne position og skaber dermed de diskursive praksisser der giver mening og betydning til praksis (Davis & Harré, 2014, s. 27). Handlinger og individer kan derfor opfattes på et utal af måder, alt efter hvilken kontekst den indgår i og hvilke positioner der stilles til rådighed gennem diskursive praksisser (Davis & Harré, 2014, s. 43).

Positionering

Gennem interaktioner stilles en række positioner til rådighed, der kan indtages, afvises eller ignoreres alt efter hvordan samtaledeltageren opfatter sig selv og andre (Davis & Harré, 2014, s. 33). De forståelser der er udviklet omkring positioner, er et produkt af de strukturer, betydninger og diskurser der knytter sig til de givne positioner samt individernes egne opfattelser af hvordan disse skal tolkes (Davis & Harré, 2014, s. 33). Diskurserne og den diskursive praksis aktørerne indskrives i er dermed med til, at skabe begrebs- og opfattelseskategorier for den fortælling der skabes.

Igennem disse kategorier, er der skabt nogle genkendelige positioner (fx arbejdsmiljøkoordinatoren er opreklameret og ubrugelig), der er styrende for hvordan aktøren positionerer andre og sig selv. Det er inden for den diskursive praksis, at aktørerne kan forstå og genkende andre. Individerne kan indtage flere forskellige positioner og dermed indgå i flere diskursive praksisser og derved skal positionering ikke forstås således, at et individs handling kan forudses ved at vide hvilken kategori og position aktøren indtager og hvilken diskurs han indskrives i (Davis & Harré, 2014, s. 43). Individerne skabes igennem de sociale interaktioner og dermed i sammenspil med flere aktører, hvorfor en given handling kan opfattes på et utal af måder, alt efter hvilken kontekst den indgår i og hvilke positioner

de forskellige deltagere i forskellige samtaler indtager (Davis & Harré, 2014, s. 43). Positionering gennem interaktioner kan grundlæggende foregå på to måder.

Enten gennem en *refleksiv positionering*, hvorved aktørerne positionerer sig selv i relation til en diskurs/en anden position. Ellers gennem en *interaktiv positionering* hvor aktørerne gennem samtalen positionerer en anden (eller forsøger på det). Positionerne kan afvises, accepteres eller ignoreres alt efter, hvordan samtaledeltageren opfatter sig selv og andre (Davis & Harré, 2014, s. 33). Dermed bliver det afgørende, hvordan aktørerne positionerer sig selv og andre. Ved at undersøge aktørernes positioneringer kan det undersøges, hvilke diskursive praksisser de indskriver sig i og dermed undersøges hvilke forståelser og diskurser der har betydning for hvordan de udfører praksis (Davis & Harré, 2014, s. 32).

Opsummerende skabes individets forståelse af verden, derfor ud fra den position individet indtager i en bestemt kontekst/samtale. Særligt fire forhold indvirker på individets skabelse af sig selv og dermed på hvordan de udfører praksis:

- Indlæring af kategorier som fx håndværker/mester osv. der inkluderer nogen og ekskluderer andre
- Indlæring af de diskursive praksisser der knytter sig til de kategorier individet opfatter som sine egne – hvorudfra de kan indtage (subjekt)positioner og indlære de begrebs- og opfattelseskategorier der knytter sig til disse
- Positionerer sig i et tilhørsforhold til disse kategorier
- Erkendelse af at man besidder egenskaber der gør, at man tilhører én given kategori og ikke én anden. Herigennem udvikler individet en forståelse af sin person, samt udvikler en forståelse af at høre til i verden på en bestemt måde.

(Davis & Harré, 2014, s. 29)

Opsummering og sammenspil mellem teorierne

Den teoretiske værktøjskasse kan dermed give redskaberne til at undersøge, hvilken indflydelse AMK har på hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres. Med det videnskabsteoretiske udgangspunkt i praksisteorien, vil der blive *zoomet ind* på praksis. Der vil hovedsageligt blive zoomet ind på de diskursive praksisser og positioneringer, der skaber aktørenes forståelse af virkeligheden og dermed skaber deres forståelser af hvordan de kan og skal udføre praksis. Ved at undersøge hvad, der ligger til grund for udførelsen af praksis, kan det undersøges, hvilke forståelser der er med til at forme

hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres og hvilke udfordringer og muligheder dette giver, for at påvirke arbejdet med sikkerhed og sundhed. Sikkerhedskulturen i byggebranchen kan i denne henseende forstås som en institutionaliseret brug af sprog og sproglignende systemer, hvorudfra der udgår diskursive praksisser, der stilles positioner til rådighed for individerne, som er medvirkende til at styre aktørerne praksis. Dette giver mulighed for at analysere og diskutere, hvilken indflydelse AMK har og potentielt kan få, på sikkerhedskulturen i byggebranchen, og dermed på hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres.

Den metodiske værktøjskasse

I nærværende speciale vil den metodiske tilgang primært være inspireret af interaktionismen og de metoder der præsenteres i bogen *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv* (Järvinen & Mik-Meyer, 2010). Dermed trækkes der på en forståelse af, at betydningen af handlinger og fænomener skabes igennem interaktioner og praksisser mellem mennesker, eller mellem mennesker og ting (Järvinen & Mik-Meyer, 2010, s. 10). Betydning skal her ikke forstås som en absolut størrelse, men i stedet relationelt alt efter hvilken kontekst det undersøgte optræder i.

Specialet tager sit udgangspunkt i et casestudie af, hvordan arbejdsmiljøkoordinering praktiseres på to byggepladser hvor SLKE er bygherre. I det følgende vil det blive beskrevet, hvordan den metodiske værktøjskasse er opbygget og hvordan problemformuleringen undersøges. Først bliver det beskrevet, hvordan casestudiet bidrager til at skabelse af viden, dernæst hvordan der konkret arbejdes med at zoome ind på praksis.

Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme som case

Den viden der skabes er afhængig af den kontekst de undersøgte praksisser optræder i, hvorfor casestudiet er særligt velegnet til at undersøge problemstillingen. Som Flyvbjerg skriver: ”*Samfundsvidenskaben har intet andet at tilbyde end konkret, kontekstafhængig viden og casestudiet er særdeles velegnet til at frembringe denne viden.*” (Flyvbjerg, 2009, s. 89). SLKE betragtes som en mindst sandsynlig case (Flyvbjerg, 2009, s. 91), da det antages at det er mindre sandsynligt at finde udfordringer i relation til arbejdsmiljøkoordinering på SLKE’s byggepladser. Som beskrevet indledende i problemfeltet, fremmes sikkerhed og sundhed væsentligt i en byggeproces, når bygherre tager et aktivt ansvar for at styrke arbejdet med sikkerhed og sundhed. SLKE har en ambitiøs arbejdsmiljøpolitik, hvor der bl.a. skrives således: ”*Det skal fremhæves, at SLKE betragter arbejdsmiljøloven som minimumskrav. Det indebærer, at SLKE stiller krav til både egne og samarbejdspartneres arbejdsmiljøkompetencer, herunder den praktiske udførelse af arbejdet, opfølgning undervejs i projekterne samt løbende dokumentation af indsatsen. (...) Ved risiko for en interessekonflikt mellem produktion og sikkerhed, skal sikkerhed prioriteres.*”. Samtidig betoner flere af de interviewede håndværkere og arbejdsmiljøkoordinatorer, at SLKE er en særligt aktiv bygherre, der stiller flere arbejdsmiljøkrav end andre bygherrer og tager en aktiv del i arbejdet med sikkerhed og sundhed, såvel som i selve byggeriet. SLKE kan derfor betragtes som en mindst sandsynlig case. Dette giver muligheden for at drage slutninger af typen ”*Hvis dette (ikke) gælder i dette tilfælde, så gælder det i alle (ingen) tilfælde.*” (Flyvbjerg, 2009, s. 96).

De to byggepladser

Efter en rundtur til flere af SLKE's byggepladser, samt indledede møder med arbejdsmiljøkonsulenten fra SLKE og en konsulent fra Byggeriets Arbejdsmiljøbus, blev to byggepladser valgt. De blev valgt da de, på daværende tidspunkt, var de to største igangværende pladser og dermed var de pladser hvor der var størst behov for arbejdsmiljøkoordinering.

I det følgende bliver de to byggepladser⁶ beskrevet nærmere.

Byggeplads A

Byggeplads A er en ejendom af ældre karakter, der er ved at gennemgå en omfattende renovering. Renoveringen er udbudt i en hovedentreprise. Hovedentreprisen er vundet af et større entreprenørfirma hvis tømrer, murere og malere arbejder på pladsen. På pladsen er der oftest over 10 personer samtidig og kravene til store byggepladser skal derfor efterleves. Interviewpersonerne er alle ansat af hovedentreprenøren. Dette skyldes, at de andre faggrupper ikke er fast på pladsen og at kontakten til svendene er gået gennem entreprenørfirmaets projektleder. På byggeplads A er følgende interviewet:

Christina: Repræsentant for bygherre⁷

Niels: AMK, Byggeleder og Projekteringsleder

Kasper: Murersvend

Leif: Tømrersvend og Arbejdsmiljørepræsentant

Simon: Projektleder for hovedentreprenøren

Rie: Arbejdsmiljøchef ved hovedentreprenøren

Byggeplads B

Byggeplads B er et slot, hvor der er en række renoveringsopgaver, der skal udføres. Det er udbudt i en række mindre entrepriser og er derfor opdelt i flere mindre byggepladser. SLKE har dog stillet krav om, at der skal afholdes fælles sikkerhedsmøder, da der er behov for en koordinering mellem sagerne. Da byggepladsen består af en række mindre byggesager, er der ikke nogen overordnet projektleder som på byggeplads A, hvorfor der ikke er foretaget interview med sådan en. De interviewede håndværkere er begge tømrere, der er beskæftiget med at renovere en tagkonstruktion.

---

⁶ Grundet tavshedspligt er byggepladserne og interviewpersonerne anonymiseret.

⁷ Interview med bygherre bruges ikke i analysen, de er foretaget indledende i specialeprocessen og er derfor brugt til at skabe baggrundsviden.

På byggeplads B er følgende interviewet:

John: Repræsentant for bygherre

Lennart: Tømrersvend og arbejdsmiljørepræsentant

Oluf: Tømrersvend

Stig: AMK, Byggeleder og Projekteringsleder

I det følgende vil interviewmetoden blive beskrevet.

Interview i et interaktionistisk perspektiv

Grundlæggende kan interviewet forstås som *”et møde, hvor to sæt af forudsætninger, holdninger og interesser brydes med hinanden. Herudfra skabes materialer og et fælles bud på en række plausible forståelser af verden.”* (Järvinen & Mik-Meyer, 2010, s. 29). Formålet med interviewene er derfor ikke at ”tappe” interviewpersonerne for viden, men i interaktionen mellem interviewer og interviewede, at skabe viden og mening (Järvinen & Mik-Meyer, 2010, s. 30). Formålet med interviewene er, at skabe fortællinger om hvordan interviewpersonerne oplever deres hverdag og de praksisser de udfører og indgår i, samt hvilken betydning de tillægger disse. Derved kan det undersøges, hvilken betydning de tillægger praksis, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres og hvordan AMK positioneres i relation hertil.

Udvælgelse af interviewpersoner

Da formålet er at undersøge, hvordan AMK udfører praksis og hvilken indflydelse denne har på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres, har det været væsentlig at få en bred repræsentation af aktører i byggeprocessen. Der er blevet interviewet ”hele vejen rundt” i form af AMK, bygherre, håndværkere, arbejdsmiljørepræsentant, projektleder og arbejdsmiljøchef. Dette giver en bred palet af viden og erfaringer om, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres, hvordan AMK oplever sin egen praksis og hvordan denne positioneres af andre. Dette og den strategiske caseudvælgelse, vil bidrage til at skabe viden og erfaringer, der giver et indblik i, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres i byggebranchen og hvordan AMK indvirker på dette (mere herom i afsnittet *Kvalitetsvurdering*).

Udvælgelsen af interviewpersoner er gået gennem SLKE’s arbejdsmiljøkonsulent, der har stået for den indledende kontakt. Interviewpersonerne har fået økonomisk godtgørelse, for den tid de har brugt på interviewet. Det har på den ene side lettet adgangen til interviewpersonerne, på den anden side har interviewpersonerne, særligt AMK og projektlederen, set mig som en repræsentant fra SLKE, der kommer for at gå dem i bedene. Dette har været særlig udtalt på byggeplads A, da der, før jeg

begyndte dette speciale, har været kontroverser mellem SLKE og projektlederen omkring arbejdsmiljømæssige problemstillinger. Her har jeg i særlig grad betonet over for interviewpersonerne, at de vil være anonyme og at alle navne og firmanavne de nævner, ikke vil fremgå af transskriptionerne. Ligeledes har jeg kraftigt understreget, at jeg ikke er ansat af SLKE, men blot skriver mit afsluttende speciale.

Opbygning af interviewene

Interviewene er opbygget med inspiration fra det semistrukturerede interview, præsenteret af Kvale og Brinkman (2009). Interviewguiden er opbygget efter temaer og rummer forslag til spørgsmål, men med plads til at forfølge nye spørgsmål og forståelser (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 45). Rollen som interviewer er inspireret af den rolle, de beskriver som *interviewhåndværkeren*. Hvor fokus, kort fortalt, skal være på at være kort og præcis i sine spørgsmål, samtidig med at der spørges åbent ind til interviewpersonens forståelser, med forståelse for og interesse i de historier der præsenteres (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 189).

Interviewenes overordnede tema har været at få de interviewede til at fortælle om deres daglige arbejde og hvordan de praktiserer sikkerhed sundhed. Dernæst har fokus været på, hvilke personer de oplever som centrale for deres praktisering af sikkerhed og sundhed, hvor der er blevet spurgt ind til deres oplevelse af AMK og dennes praksis. De uddybende spørgsmål har dels været inspireret af positioneringsteorien, hvor fokus har været på, hvilke kategorier de opfatter sig selv som værende i, hvilke diskursive praksisser de indskriver sig i og hvordan de positionerer sig ift. dette.

Formålet var at få fortællinger frem, om det de tager for givet, og oplever som naturligt. Det kan være i situationer hvor interviewpersonerne siger *man gør, sådan er det jo, det er der ikke noget at gøre ved, det er et vilkår i branchen* hvor der i interviewene har været særligt fokus på at få dem til at ekspliciterer sådanne forståelser. Der blev spurgt ind til, hvordan de tror andre oplever dem og deres arbejde med sikkerhed og sundhed, dette for at få dem til at fortælle hvilke positioner og kategorier de indskriver sig selv i.

Interviewpersonerne blev opfordret til at fortælle en historie, det har været i form af spørgsmål som *Hvis du nu skulle fortælle en historie om den ideelle byggeplads hvordan skulle den så være?* og *Hvis du skulle fortælle mig som udenforstående om hvordan I arbejder med sikkerhed og sundhed, hvordan vil du så fortælle det?* Intentionen var at få interviewpersonerne til at reflektere over deres hverdag og fortælle hvilke personer og praksisser, der indtager centrale positioner i deres historie og hvilke handlinger og historier de lagde særlig vægt på (Järvinen & Mik-Meyer, 2010, s. 37). Det viste sig

dog i praksis at være svære spørgsmål at svare på for interviewpersonerne. Dels kom de sent i interviewet og meget af det de havde fortalt, kunne derfor dække den historie. Samtidig var det svært for flere af interviewpersonerne at forstå spørgsmålet og hvordan de skulle svare på det.

Den sidste type spørgsmål der blev brugt, var at få interviewpersonerne til at forholde sig til udsagn, baseret på mine forforståelser og andre interviewpersoners udsagn. Formålet med dette var at forsøge at kategorisere og positionere interviewpersonerne, hvorigennem de ved at acceptere, afvise eller nuancere den positionering, kunne indgå i en forhandling om deres sociale identiteter (Järvinen & Mik-Meyer, 2010, s. 35). Det blev gjort i overensstemmelse med det metodiske udgangspunkt, hvor mening og betydning skabes igennem interaktionerne. Ved at præsentere interviewpersonerne for udsagn som *”Der var en murer der fortalte mig at ”man er jo ikke lavet af chokolade” underforstået at man kan jo holde til noget, hvad tænker du om det?”* Og *”tempo og produktivitet i byggeprocessen kan vel nogen gange blive prioriteret over arbejdsmiljø?”* Her har interviewpersonerne nuanceret disse forståelser og igennem den interaktion spørgsmålene har skabt, er der opnået en bredere viden og indsigt i de meninger og betydninger, de tillægger de præsenterede positioner.

Igennem interviewene blev der således skabt meninger og betydninger, hvorved der opnås en viden om hvordan interviewpersonerne praktiserer sikkerhed og sundhed og hvilke personer der har en central betydning for dette. Interviewguiden og de transskriberede interview, er vedlagt som bilag.

Sekundær empiri

For at undersøge og beskrive hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres, anvendes der en række artikler og rapporter omkring sikkerhed og sundhed i byggebranchen. De vil danne grundlag for kapitlet *sikkerhedskulturen i byggebranchen*. Artiklerne og rapporterne er primært fundet gennem et forhåndskendskab og gennem søgninger på Google Scholar og Safety Science, hvor der er søgt på ord som *Construction industry, safety culture, safety culture and individualization*. Her er der fundet en række artikler og rapporter, der er blevet læst og litteraturlisterne er gennemgået for at finde videre inspiration. Det har skabt en snebold effekt, hvor hver fundet artikel har ført til flere nye. Artiklerne og rapporterne er blevet udvalgt efter følgende kriterier:

- De bidrager til en viden om ledelse og selvledelse i en byggeproces.
- De undersøger forståelser af sikkerhed og sundhed – hvad der kan påvirke dem og/eller hvad de kan have af betydning for praksis.

- De undersøger eller beskriver problematikker/karakteristika knyttet til at arbejde i byggebranchen.
- De bidrager til at skabe en forståelse af sikkerhedskulturen i byggebranchen.

Alt den anvendte empiri er peer-reviewed og/eller udarbejdet af forskere ansat ved højere læreanstalter.

Analysestrategi

I ovenstående er de teoretiske og metodiske værktøjer, der tilsammen skal bidrage til at analysere og diskutere, hvilken indflydelse AMK har på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres i en byggeproces, præsenteret. I det følgende vil det blive præsenteret, hvordan de anvendes i analysen.

Første del af analysen vil *zoome ind* på AMK's praksis og undersøge, arbejdsspørgsmål 1, *Hvilken praksis oplever arbejdsmiljøkoordinatorerne der knytter sig til deres rolle i en byggeproces? Ved at undersøge de diskursive praksisser AMK'erne knytter til deres praksis, vil det undersøges, hvordan AMK oplever sin egen praksis og de praksisser der knyttes til kategorien som AMK. Det undersøges, hvilke egenskaber AMK giver udtryk for knytter sig til kategorien og hvordan de positionerer sig selv og andre – dermed vil det gennem analysen kunne vises, hvilke diskursive praksisser og forståelser, AMK lægger til grund for sin udførelse af praksis.*

Det andet arbejdsspørgsmål, *hvordan oplever aktørerne i en byggeproces arbejdsmiljøkoordinatorens praksis?* vil blive besvaret ved at undersøge hvordan AMK's samarbejdspartnere positionerer AMK og hvilke egenskaber de knytter til kategorien AMK. Det vil undersøges, hvilke forståelser der ligger til grund for dette og hvilken indflydelse AMK har på, hvordan aktørerne i en byggeproces praktiserer sikkerhed og sundhed.

Tredje del af analysen undersøger hvilke forståelser af sikkerhed og sundhed, der er medvirkende til at styre håndværkernes praksis. Det bliver undersøgt, hvilke diskursive praksisser de interviewede håndværkere lægger til grund for, hvordan de praktiserer sikkerhed og sundhed og hvilke egenskaber og forståelser de knytter til kategorien som håndværker. Analysedel 3 og litteraturgennemgangen danner grundlaget for at diskutere, hvordan AMK's praksis kan bidrage til at *opretholde/ændre/udfordre sikkerhedskulturen i byggebranchen* og ligeledes undersøge hvilke udfordringer sikkerhedskulturen giver AMK.

Besvarelsen af de tre arbejdsspørgsmål danner grundlag for at konkludere, hvilken indflydelse arbejdsmiljøkoordinatoren har på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres.

I det følgende vil det blive diskuteret, hvilken kvalitet specialets konklusioner har.

Kvalitetsvurdering

For at vurdere kvaliteten af specialets konklusioner, vil de tre begreber Troværdighed, Bekræftbarhed og Overførbarhed bruges til at vurdere og diskutere konklusionernes kvalitet. Da specialet er baseret på kvalitative metoder og casestudiet, skabes der en kontekstafhængig viden gennem interaktionerne. Der kan derved ikke opstilles objektive kriterier, for at vurdere kvaliteten af de konklusioner der drages (Thagaard, 2004, s. 185). I det følgende bliver de tre begreber præsenteret og det diskuteres hvordan specialet søger at opfylde de krav de tre begreber stiller.

Troværdighed

For at opfylde kriteriet om troværdighed skal der redegøres for, hvordan empirien er opstået, indsamlet og bearbejdet. Det skal sætte læseren i stand til, at vurdere resultaterne som troværdige (Thagaard, 2004, s. 185). Det er søgt opfyldt ved, at beskrive processen i ovenstående afsnit og præsentere overvejelser omkring udvælgelse og opbygningen af interviewene. Derudover er interviewguides og ordrette transskriberinger af interviewene vedlagt som bilag.

Bekræftbarhed

Bekræftbarhed indebærer at forholde sig kritisk til de tolkninger der frembringes og om tolkningerne kan bekræftes af anden forskning. Analyseprocessen skal gennemgås kritisk og alternative perspektiver skal afprøves og undersøges (Thagaard, 2004, s. 187). Dette gøres ved, at igennem analysen af empirien, at være åben for alternative og modstridende perspektiver og bringe dem i spil i analysen. Arbejdsmiljøkoordinering er ikke et velbelyst emne og de udfordringer og muligheder AMK oplever, kan derfor ikke suppleres med anden forskning. Sikkerhedskultur og praktisering af sikkerhed og sundhed i byggebranchen er til gengæld vel undersøgt og beskrevet og som litteraturgennemgangen viser, kan de tendenser og udfordringer der beskrives i specialet, bekræftes af anden forskning.

Overførbarhed

Overførbarhed omhandler, hvorvidt specialets konklusioner og tolkninger vil kunne overføres til andre kontekster (Thagaard, 2004, s. 191). Gennem den strategiske caseudvælgelse søges overførbarheden styrket og specialet vil derved kunne bidrage med en viden, der kan overføres til andre cases. Igennem arbejdet med specialet er der dog fremkommet nogle forhold, der skal tages forbehold for i forbindelse med resultaternes overførbarhed.

Gennem interviewene og læsning af litteraturen er det blevet tydeligt at der er en forskel på hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres i store og små firmaer, hvor små firmaer har en betydeligt højere ulykkesstatistik end store (Ozmeç et al., 2014). Interviewpersonerne i dette speciale giver alle udtryk for, at ved at arbejde i et stort firma, er der flere ressourcer og derved er det nemmere at få adgang til og finansiering af hjælpemidler, der kan forbedre arbejdsmiljøet. Derved skal der, når overførbarheden vurderes, tages forbehold for, at de interviewedes oplevelser knytter sig til at arbejde for og sammen med et større firma, hvor midlerne til anskaffe hjælpemidler og fremme tiltag omkring sikkerhed og sundhed er større.

Begge de interviewede AMK'er er også byggeledere. Igennem analysen af interviewene er det blevet klart, at det har en væsentlig indflydelse på, hvordan de udfører deres praksis som AMK. De udfordringer de to koordinatører oplever, er derfor ikke nødvendigvis udfordringer der vil opleves hvis AMK ikke er byggeleder samtidig. Ligeledes er alle de interviewede håndværkere over 40 og har alle været beskæftiget i branchen i adskillige år. De giver udtryk for at lærlinge og unge svende, arbejder mere risikabelt, laver flere (alt for) tunge løft og er hårdere ved sig selv. Når overførbarheden skal vurderes, er det ligeledes væsentligt at tage dette forbehold.

Litteraturgennemgang: Sikkerhedskulturen i byggebranchen

Følgende litteraturgennemgang af dansk og international litteratur, tegner et billede af og indfanger (nogle) af de formelle og uformelle retningslinjer, guidelines og praksisser der tilsammen udgør sikkerhedskulturen. Afsnittet skal ikke forstås som værende et forsøg på at definere én enkelt, fast og klar sikkerhedskultur, i stedet beskrives et sammensurium af praksisser, der alle er med til at præge, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres. Afsnittet vil beskrive nogle af de diskursive praksisser, der knytter sig til arbejdet med sikkerhed og sundhed. Det vil bidrage til en forståelse af hvordan (og hvorfor) sikkerhed og sundhed praktiseres, hvilket vil bidrage med analytiske pointer til at undersøge og diskutere, hvilke udfordringer og muligheder der er for at AMK kan påvirke hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres.

Individualisering af ansvaret for sikkerhed og sundhed

Som beskrevet indledende i problemfeltet, kan håndværkerne finde sig placeret i en dobbelt binding, da de oplever fysisk hårdt arbejde og risikoen for ulykker og nedslidning som en uundgåelig del af at arbejde i byggebranchen. I kraft af dette placeres håndværkerne i den dobbelte binding og finder sig magtesløse over for at forbedre de uhensigtsmæssigheder, de oplever som et vilkår (Ajslev et al., 2013, s. 211). Gherardi og Nicolini viser i deres studie af italienske byggepladser, at sikkerhed og risiko i byggebranchen forstås, som en kulturel viden der knytter sig til praksis – sikkerhed bliver derfor noget der praktiseres af den enkelte håndværker (Gherardi & Nicolini, 2002, s. 204). Dette medfører at ansvaret for ulykker, uheld og slitage tillægges den enkelte håndværker, hvorved en ulykke kan opfattes som en personlig fejl, der skyldes den tilskadekomnes uforsigtighed eller manglende kvalifikationer (Gherardi & Nicolini, 2002, s. 204). Men som Langford mfl. skriver så er håndværkenes individuelle adfærd, dog ikke det primære problem, men en række andre forhold indvirker på, hvordan de praktiserer sikkerhed og sundhed og dermed placere dem i den dobbelte binding:

[U]nsafe behavior is a trigger event, not the cause of the accident. Hence, prevention measures aimed solely at the worker are not necessarily well directed. The results of this study indicate that many project participants and factors influence working behavior and most of these are actually beyond the control of the worker. (Langford, Rowlinson, & Sawacha, 2000, s. 140)

I det følgende undersøges det hvilke andre forhold, der har en indvirkning på håndværkernes praktisering af sikkerhed og sundhed, og hvad der er med til at placere dem i den dobbelte binding.

Den gode kollega

Charlotte Baarts (2009) beskriver sikkerhedskulturen som en kollektiv individualisme. Hun finder, at den enkelte håndværker skal kunne udvise en individualisme i forhold til at tage ansvar, arbejde selvstændigt og udføre sine opgaver på en måde denne finder forsvarlig – dog under hensynstagen til kollektivet og den fælles sikkerhed (Baarts, 2009, s. 955). Håndværkere der agerer fuldstændig individuelt uden hensynstagen til andre og dermed med risikoen for at udsætte andre for fare, udstødes af fællesskabet og udviser dermed en individualisme, der ikke kan anerkendes (Baarts, 2009, s. 955). For at kunne modtage fællesskabets, i form af sjakket eller arbejdskollegaernes, anerkendelse og inkluderes i dette fællesskab, er det nødvendigt at kunne arbejde selvstændigt, ”tage fat” og tage initiativ, være produktiv og selvstændigt håndtere risiko og fare (Ajslev et al., 2013, s. 20). Det er vigtigt at kunne tjene penge til sig selv og firmaet og samtidig ikke svigte kollegaerne og give dem ekstra arbejde, ved ikke at arbejde hårdt nok, melde sig syg eller sige fra over for opgaver der kan være fysisk belastende (Nielsen et al., 2012, s. 27). Egenskaber der kan lede til inklusion i fællesskabet og omvendt kan lede til eksklusion hvis en eller flere af disse egenskaber ikke udvises (Richter & Pedersen, 2004, s. 13).

I kraft af den kollektive individualisme bliver uhensigtsmæssig adfærd påtalt, når handlinger kan udgøre en trussel for en eller flere fra fællesskabet. Risikofyldt adfærd kan særligt påtales af medlemmer i arbejdsfællesskabet, der har en høj status. Det kan være formand, arbejdsmiljørepræsentant eller en svend, der i kraft af dennes kompetencer eller tidligere gerninger, har tilegnet sig respekt i arbejdsfællesskabet og besidder en position der gør, at der lyttes til dennes anmærkninger (Richter & Pedersen, 2004, s. 13). Igennem fællesskabet på byggepladsen, skabes der igennem daglige interaktioner en forståelse af, hvilken adfærd der kan accepteres. Af Langford et al. (2000) beskrives det, hvordan fællesskabet og den sikkerhedskultur der eksisterer, potentielt kan bidrage positivt til at skabe en regulering af håndværkernes adfærd. De beskriver dog også, hvordan det er

nødvendigt at ledelsen skaber et sikkerhedssystem, der kan bidrage aktivt til at udvikle en mere hensigtsmæssig kultur (Langford et al., 2000, s. 135).

I det følgende vil ledelsens indflydelse på sikkerhedskulturen blive præsenteret.

Ledelsens indflydelse på arbejdet med sikkerhed og sundhed

Darren Theil beskriver ledelseskulturen i byggebranchen som værende en kultur, der baserer sig på tillid mellem ledere og håndværkere. Da branchen ikke i samme grad som andre brancher har været underlagt strømninger som taylorisme og fordisme er ledelse i byggebranchen: ”*characterized by an orchestration of work rather than a control of workers*” (Thiel, 2007, s. 234). Håndværkerne har derfor en vis grad af frihed, da ledelsen ikke overvåger og detailstyrer arbejdet. En frihed der på den ene side kan give håndværkerne en grad af autonomi over eget arbejde, der som beskrevet af Marie Jahoda, er et central element for at skabe arbejdsglæde (Jahoda, 1982, s. 70). På den anden side kan det lede til en individualisering af ansvaret for sikkerhed, hvorved kollektivt og holdbare løsninger på arbejdsmiljøproblematikker besværliggøres.

Friheden medfører, at når der opstår problematikker omkring sikkerhed og sundhed, er det op til den enkelte håndværker at håndtere det, hvilket blandt andet beskrives af Ozmec mfl. (2014):

The owner–managers demand and depend on the employees to do the right thing, even though it is often unclear what exactly the right thing to do is. (...) The owner–manager’s attitude, orders and priorities are not always perceived as something that helps protect the employee, but as something that can help improve the workflow or make it difficult. (Ozmec et al., 2014, s. 4)

Ledelsen forventer at håndværkerne gør det ”rigtige”. Det rigtige kan dog have flere forskellige betydninger, alt efter om arbejdsgiveren vægter fremdrift og produktivitet eller sikkerhed og sundhed og lign. Som citatet viser, kan der derfor være en vilkårlighed i hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres og det overlades derfor i høj grad til den enkelte håndværker, at navigere igennem et hav af forskellige praksisser, forståelser og forventninger. Uklarheden og fraværet af en tydelige ledelse, der tager ansvar for arbejdet med sikkerhed og sundhed, overlader forståelse af risiko og fare samt hvordan det håndteres til de enkelte sjak/håndværkeres tolkning (Langford et al., 2000, s. 135).

De normer og kulturer der er skitseret i ovenstående samt fraværet af en ledelse, der tager et aktivt ansvar for hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres, kan derved lede til, at håndværkerne selv har ansvar for at tolke og forstå, hvordan sikkerhed og sundhed bedst praktiseres i en byggeproces. De forståelser og tolkninger, der lægges til grund for hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres, er til dels påvirket af de normer og kulturer, der skaber forståelsen af den gode kollega samt af hvordan arbejdet er organiseret i byggebranchen. Dette bliver præsenteret nærmere i det følgende.

Arbejdets organisering

Organiseringen af arbejdet i byggebranchen er præget af fleksibilitet, midlertidighed og omskiftelighed. En byggeplads er altid en midlertidig arbejdsplads, hvor de enkelte håndværkere arbejder, når der er behov for det (Baarts, 2004, s. 122). Arbejdet er ofte organiseret i sjak, der ledes af en formand, der er en håndværker der enten er valgt eller udpeget til at lede arbejdet i sjakket (Ajslev, 2014, s. 6). Håndværkerne har derfor ofte en høj grad af fleksibilitet til selv at planlægge og tilrettelægge, hvordan de udfører praksis og fordeler arbejdet. Det resulterer i, at håndværkerne har mulighed for at være kreative og tage initiativ, men samtidig har arbejdsgiveren også fleksibilitet til at hyre og fyre efter behov (Baarts, 2004, s. 122). Dette kan medvirke til at skabe en følelse af konstant at kunne afskediges og skulle være klar til at rykke videre, hvorfor den enkelte derfor konstant skal bevise at han/hun er værd at beholde (Baarts, 2004, s. 124).

Ajslev (2014) konkluderer, at der på trods af den relative høje grad af frihed til at organisere arbejdet internt i sjakkene, reproduceres forståelser af, at produktivitet, fremdrift og økonomiske hensyn skal vægtes over hensynet til eksempelvis slitage, uhensigtsmæssige arbejdsstillinger og ensartet arbejde (Ajslev, 2014, s. 5). Dette kommer blandt andet til udtryk ved, at på trods af som bekræftet i foregående afsnit, at byggebranchen ikke har været underlagt ledelsesmæssige tiltag som taylorisme og fordisme, er det lige netop de principper der gennemsyrrer organisering af de selvorganiserede sjak. Det medfører en høj grad af specialisering og opdeling af arbejdet, der medfører, at den enkelte håndværker bliver udsat for ensformigt arbejde, der potentielt resulterer i belastning og nedslidning (Ajslev, 2014, s. 5).

Incitamentsstrukturen i aflønningsformerne har en væsentlig indflydelse på hvordan arbejdet organiseres og hvad der vægtes. Håndværkere der arbejder på akkord, aflønnes efter deres produktivitet, hvorved de tilskyndes til fremdrift og produktivitet. Hensynet til sikkerhed og sundhed risikerer derved at blive nedprioriteret, til fordel for økonomisk profit (Ajslev et al., 2013, s. 205). Sjakkene har indflydelse på tilrettelæggelsen af arbejdet, men samtidig accepterer og reproducerer de

praksisser, der gør det acceptabelt at bytte fysisk kapital til økonomisk kapital (Thiel, 2007, s. 242) (Ajslev, 2015, s. 22).

Sikkerhed i praksis

Sikkerhed i praksis kan derfor anses som værende formet af de diskursive praksisser, der knytter sig til at være en god kollega, der kan agere individuelt under hensynstagen til fællesskabet. Arbejdets organisering og incitamentsstrukturerne har dog ligeledes en væsentlig betydning. De inddragede undersøgelser giver en forståelse af, hvordan praktiseringen af sikkerhed og sundhed, skabes i forhandling mellem mester, kunde og håndværkerne (Nielsen et al., 2012, s. 22). Organiseringen og ledelsesformen i byggebranchen, giver mulighed for at sjakkene og arbejdsfællesskaberne selv kan tilrettelægge og udføre arbejdet, hvorved det i høj grad bliver op til de enkelte sjak at praktisere sikkerhed og sundhed. Det kan medføre, som Ozmec mfl. konkluderer, at sikkerhed i høj grad bliver til et spørgsmål om ”mere eller mindre” frem for ”enten eller”:

[S]afety is not a question of either-or, but more or less, as the employees may often find solutions which are seldom optimal. “You can’t wear both belt and braces”, a carpenter explains, and thereby indicates that safety is about finding a proper safety level in a given situation.

(Ozmec et al., 2014, s. 5).

Samtidig bliver måden sikkerhed praktiseres på i høj grad op til, hvad der opfattes som risikabel adfærd og hvad der kan defineres som acceptabelt. Som det vises af Richter og Pedersen (2004) opfattes løfteskader af håndværkerne ikke som ulykker, og tunge løft ikke som en særlig risiko (Richter & Pedersen, 2004, s. 8). Det bliver derfor op til den enkelte håndværker at finde det ”bedst” mulige niveau af sikkerhed, hvor forståelser og normer omkring fremdrift og produktivitet og normerne omkring den gode kollega har en væsentligt indflydelse på, hvordan de finder det ”bedst” mulige niveau.

Opsummering

Litteraturgennemgangen beskriver, hvilke forståelser af sikkerhed og sundhed, der er med til at forme håndværkernes praksis. Praktiseringen af sikkerhed og sundhed opleves i høj grad som en praksis, den enkelte selv er ansvarlig for at udføre. Samtidig spiller normer og forståelser af fremdrift og produktivitet i høj grad ind på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres. Fraværet af en tydelig ledelse giver rum til, at håndværkerne individuelt kan praktisere sikkerhed og sundhed. Samtidig er

ledelsens organisering af arbejdet, med til at give incitamenterne til at udføre en praksis, hvor fremdrift og produktivitet vægtes over hensynet til sikkerhed og sundhed. I analysedel 3 bliver det undersøgt nærmere, hvordan de interviewede håndværkere praktiserer sikkerhed og sundhed.

I det følgende bliver det analyseret, hvilke udfordringer og muligheder, AMK oplever, ift. at udøve indflydelse på hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres.

Analyse

Analysen af AMK's indflydelse på hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres i en byggeproces, er struktureret i tre dele, der svarer på de tre arbejdsspørgsmål. Gennem undersøgelsen af de tre analysedele, skabes der en viden, der gør det muligt at diskutere og konkludere, *Hvilken indflydelse har arbejdsmiljøkoordinatoren på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres i en byggeproces?*

Analysedel 1 – Arbejdsmiljøkoordinatorens praksis

I det følgende bliver det analyseret og præsenteret hvordan AMK'erne udfører praksis og hvilke forståelser og opfattelser de ligger til grund for deres praksis. Analysens resultater svarer på arbejdsspørgsmål 1, *Hvilken praksis oplever arbejdsmiljøkoordinatorerne der knytter sig til deres rolle i en byggeproces.*

Arbejdsmiljøkoordinatorernes egen opfattelse af praksis

Overordnet set oplever begge AMK'er deres praksisser som værende integreret i de praksisser, der knytter sig til at være byggeleder, hvor de udover at have fokus på arbejdet med sikkerhed og sundhed, skal have fokus på fremdrift og produktivitet. Det har den konsekvens, at de ikke kan adskille praksisser, der knytter sig til at være AMK og praksisser, der knytter sig til at være byggeleder. Det giver en række muligheder og udfordringer ift. deres oplevelse af mulighederne for at udøve indflydelse på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres. I det følgende undersøges det, hvilken praksis de udfører som AMK og hvordan de bringer den praksis videre til kategorien som byggeleder. Stig beskriver den praksis, der knytter sig til at være AMK således:

Selve arbejdsmiljøkoordineringen, den mest koncentrerede indsats, det er omkring møderne (sikkerhedsmøderne red.). Og så er det noget man mest har i baghovedet når man er rundt og kigge og føre tilsyn. (...) Det er alle de der processer der ligger omkring det egentlige stykke arbejde, der snakker vi meget om hvordan vi får materialerne bragt hen til arbejdsstedet på den rigtige måde, hvor opmagasinerer vi dem, hvordan undgår vi støv osv. Det er ligesom en del af den samlede koordinering af byggeriet som sådan. (Stig: 1)

Stig positionerer arbejdsmiljøkoordineringen i byggefasen som en praksis, der først og fremmest knytter sig til afholdelse af sikkerhedsmøder og dernæst integreres i rollen som byggeleder, hvor

arbejdsmiljø er med i *baghovedet* når han udfører praksis som byggeleder. De praksisser han knytter til at være AMK, kan han derved viderebringe til kategorien som byggeleder. Den anden AMK, Niels, giver ligeledes udtryk for, at hans primære opgave som AMK er afholdelse af sikkerhedsmøder og rundringer hver 14. dag samt opdatering af PSS og byggepladsplan (Niels: 1). Han giver udtryk for, at han til kategorien AMK, knytter bestemte praksisser, han ikke ville udføre, hvis han udelukkende var byggeleder:

Jeg kan mærke at hvis der nogen gange er noget jeg ikke har lyst til at have på min egen person, fordi der går sådan noget rydde op i køkkenet på kollegiet i det, så siger jeg det med sikkerhedsrepræsentant. Men hvis der er et hul eller et eller andet så siger man det jo bare fordi, det er almindelig fornuftigt. Fx hvis en ligger på knæ og skal lave en hel facade som man kunne lave på en smartere måde, men hvis jeg ikke var sikkerhedskoordinator (AMK red.) så ville jeg ikke påpege det, for det ville jeg tænke at det ikke var mit ansvar og jeg gider ikke gå og sige det. Men der, der kan man ligesom godt tage den der kasket på og sige ”sikkerhedsrepræsentanten siger”. (Niels: 4)

I kraft af at være AMK positionerer han sig reflektivt som værende ansvarlig for at påtale uhensigtsmæssige forhold. Igennem udsagnet ”*men hvis jeg ikke var sikkerhedskoordinator (AMK red.) så ville jeg ikke påpege det, for det vil jeg tænke at det ikke var mit ansvar og jeg gider ikke gå og sige det.*” giver han udtryk for, at der til kategorien som AMK, knytter sig diskursive praksisser og forståelser, der gør at han positionerer sig som ansvarlig for håndværkernes sikkerhed og sundhed og påtaler forhold han ellers ikke vil påtale.

Tidligere i interviewet giver han udtryk for, ved at reflektivt positionere sig selv som ”Sikkerhedsrepræsentanten” slipper for ”*den der bussemandsagtige rolle ved at være sikkerhedsrepræsentant, den bliver fjernet lidt fra ens person og man kan skjule sig lidt mere bag ved titlen.*” (Niels: 1). Ved at positionere sig reflektivt som sikkerhedsrepræsentanten indskriver han sig i de diskursive praksisser, der knytter sig til, hvordan han oplever en AMK skal agere, hvilket gør at han er ekstra opmærksom på arbejdsmiljøet. Dermed forventer han, at de håndværkere hvis uhensigtsmæssige arbejdsstillinger han påtaler, ved at der til kategorien som AMK, knytter sig diskurser og dermed en praksis, der gør det acceptabelt at påtale deres ageren. Han forventer derfor, at de ikke oplever Niels, som en ”*bussemand*”, men som en AMK der gør sit arbejde og derfor kan være nødsaget til at være

en ”bussemand”. Det åbner op for to interessante forståelser, dels at Niels som byggeleder reflektivt positionerer sig som ikke havende ansvar for at påtale uhensigtsmæssige forhold (medmindre det er almindelig fornuft) og derved kun vil udføre praksisser, der kan styrke arbejdsmiljøet, i kraft af at være AMK. Samtidig positionerer han kategorien som AMK som værende en ”bussemand” og dermed som en der udøver en uønsket magt over andre og deres praksisser. En magt han ikke er komfortabel ved at udføre, hvis han er ”Niels” eller ”byggeleder”. Det er derfor en magt, han udelukkende praktiserer i kraft af, at han positioneres som ansvarlig for sikkerhed og sundhed ved at være AMK. Ved at besidde den dobbelte rolle kan han integrere de to praksisser og udføre dem sideløbende.

De to AMK’er giver udtryk for at den primære praksis, de knytter sig til kategorien AMK er afholdelse af sikkerhedsmøder og runderinger hver 14 dag, opdatering af PSS, byggepladsplan og lign. Samtidig knytter de diskursive praksisser til kategorien som AMK, der gør at de positionerer sig som ansvarlige og påtaler uhensigtsmæssig adfærd. De pligter der knytter sig til at koordinere og påtale håndværkerne og entreprenørens praksis, kan de, ved at indskrive sig i de diskursive praksisser, der knytter sig til kategorien som AMK, viderebringe til kategorien som byggeleder. Dette resulterer i, at fokuset på arbejdsmiljø i højere grad kan blive integreret i deres arbejde som byggeledere - et fokus som ikke nødvendigvis ellers vil være en del af en byggeleders praksis. Det kan styrke fokuset på sikkerhed og sundhed i byggeprocessen, at byggelederen samtidig er AMK og derved bliver ekstra opmærksom på arbejdsmiljømæssige problemstillinger.

Byggeleder og arbejdsmiljøkoordinator – Fremdrift og sikkerhed

Den dobbelte rolle giver dog også interviewpersonerne udfordringer, når de skal udføre praksis som AMK, da de til rollen som byggeleder knytter praksisser, der kan være svært forenelige med de praksisser, der knytter sig til at være AMK. Niels giver udtryk for, at de to kategorier og de diskursive praksisser han knytter hertil, udfordrer ham i hans daglige virke som byggeleder og AMK.

N: Jeg synes det er svært at sige noget rigtig godt ved det, for jeg synes faktisk, at det er en svær rolle have. Især fordi jeg har så mange kasketter på.

I: Hvordan gør det, det svært?

N: Fx hvis man nu som byggeleder gerne vil have lavet tingene færdig, og man har en tidsplan man skal holde. Som sikkerhedsrepræsentant (AMK red.) bliver man nødt til at sige at det skal tage længere tid fordi man kan

gøre det på en bedre måde, det er den der afvejning, mellem økonomi og tid som byggeleder – og sikkerhed – det er svært at holde adskilt. (...) jeg tror hvis man havde rollerne adskilt, ville man være mere entydigt fokuseret på sikkerheden, hvor her har man et fokus der handler om sikkerhed og fremdrift. (Niels: 1)

Niels positionerer her arbejdsmiljøkoordinering som værende en praksis, der knytter sig til sikkerhed, hvor han kan blive ”nødt til at sige at det skal tage længere tid”. Ved samtidig at positionere byggeledelse som værende en praksis, hvor der er fokus på økonomi og ”man har en tidsplan man skal holde”, finder han sig selv i et dilemma mellem de to praksisser, der opleves som modstridende. I kraft af de to modstridende praksisser bliver hans praksis som AMK udført i en afvejning mellem hensynet til at holde tidplanen som byggeleder og hensynet til sikkerhed og sundhed som AMK. En afvejning som han senere beskriver betyder, at han ser igennem fingre med ting.

I: Kan man sige, at der er nogle ting der bliver nemmere som AMK når man også er byggeleder?

N: Jeg tror måske også jeg kan sige, at man ser igennem fingre med nogen ting. Det er ikke noget man gør bevidst, men man har jo et fokus på, at man skal jo videre.” (Niels: 5).

Til kategorien som byggeleder, knytter han en ”naturlig” forståelse der gør at ”man skal jo videre”, en forståelse der udfordrer hensynet til sikkerhed og sundhed. Det bliver derfor nødvendigt som AMK at se igennem fingre med u hensigtsmæssige forhold, som han som AMK burde påtale. Dilemmaet mellem de to modsatrettede praksisser har den konsekvens, at de diskursive praksisser omkring fremdrift og produktivitet han knytter til kategorien som byggeleder, bliver de dominerende og opprioriteres på bekostning af fokuset på sikkerhed og sundhed. De to modsatrettede praksisser han knytter til de to kategorier, gør derved at Niels er fanget i et dilemma. Et dilemma der betyder, at han er nødsaget til at se igennem fingre med u hensigtsmæssigheder. Stig giver ligeledes udtryk for, at han ved at være AMK og byggeleder, har et andet og mere pragmatisk syn på arbejdsmiljøet:

[M]an kan godt som byggeleder være tilbøjelig til, hvis man er røget ud over tidsplanen, til ligesom at have for meget fokus på at man skal bare være færdig med det her, og hvis der så var en ekstern AMK, som kunne gøre sig uafhængig af det her og komme ind og sige ”det går bare ikke, jeg er ligeglad, i bliver bare nødt til at forlænge det her 14 dage” (Stig: 5)

I kraft af hans rolle som byggeleder positionerer han sig derved som ansvarlig for at have fokus på fremdriften og produktiviteten for at overholde tidsplanen og dermed budgettet. Ved interaktivt at positionere en ”ekstern AMK” som havende egenskaberne til at være ”ligeglad” og ”uafhængig” positionerer han samtidig sig selv som ikke havende denne mulighed i kraft af de praksisser, der knytter sig til at være byggeleder. Dette resulterer i, at hans praksis som AMK udføres i en afvejning mellem de to modstridende praksisser, med risiko for at de praksisser der knytter sig til fremdrift og produktivitet, prioriteres over hensynet til sikkerhed og sundhed.

Som de to ovenstående afsnit viser, er der fordele og ulemper ved at være AMK og byggeleder på én gang. På den ene side kan AMK viderebringe de praksisser og egenskaber, der knytter sig til at være AMK over i de praksisser der knytter sig til at være byggeleder. Herved kan sikkerhed og fremdrift kombineres og der kan være fokus på sikkerhed og sundhed, udover hver 14. dag til sikkerhedsmøder og rundringer. Til de to kategorier som byggeleder og AMK knyttes der dog to modstridende opfattelser og dermed to modsatrettede praksisser. Den dobbelte rolle gør at de som byggeleder og AMK placeres i et dilemma i mellem at sikre fremdrift og produktivitet og at sikre hensynet til håndværkernes sikkerhed og sundhed. Praksis udføres derved i en afvejning mellem de kategorier og de praksisser der knytter sig hertil, hvorved praksis som AMK udføres med en pragmatisk tilgang til sikkerhed og sundhed.

Ovenstående dilemma rejser derfor spørgsmålet om, hvorvidt AMK’s indflydelse på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres i en byggeproces, styrkes ved at AMK er integreret i byggeprocessen, ved eksempelvis at være byggeleder, eller om fokuset på arbejdsmiljø, ville blive styrket ved at lade en ”ekstern” varetage positionen som AMK. Dette præsenteres i det følgende.

Blik for processen eller blik for sikkerhed og sundhed?

Niels og Stig beskriver begge, hvordan de i kraft af deres position som byggeleder har et indblik i byggeprocessen, en ekstern AMK ikke vil have. Niels beskriver, hvordan han oplever, at det er nødvendigt at finde det bedst mulige niveau af sikkerhed, for at sikre en proces hvor det er muligt at udføre byggeopgaverne. Dette dels i kraft af fokuset på fremdrift og produktivitet, men også i kraft af en oplevelse af, at hvis der stilles for store krav til hvordan sikkerhed og sundhed skal praktiseres, vil det resultere i modstand og modvilje fra håndværkere og byggeledelse.

N: Hvis man kommer entydigt og kigger på sikkerhed så har man måske et urealistisk forhold til hvor godt det kunne være, fordi jeg synes faktisk de gjorde sig meget umage med at lave det godt, (...) men hvis man kommer

og kun kigger med sikkerhedsmæssige øjne, så kan alting være svært og man kan finde problemer ved alting. Og der er det godt at have begge roller for man kan se hvad det er de står og laver og at de faktisk gør sig umage ved at gøre det. Det kan godt være at de burde have ryddet nogle mursten op, man kunne falde over, men hvis man tænker på alting de har gjort for at man kunne gå der, så er det ligesom okay.

I: Så det handler om, ikke at tage fat i for mange småting?

N: Ja for så kan man miste lydhørhed, for så snart arbejdsmiljø bliver en irritationsting så bliver det bare tungt for man skal helst kunne løse det i en god tone, for ellers så kommer entreprenøren bare og siger at det kræver ekstra tid og der skal ekstra penge til og så kommer hele den der. (Niels: 2)

Flere perspektiver åbner sig ud fra dette citat. Niels beskriver her, hvordan der vil kunne findes et utal af problemer i en byggeproces hvis en ”udeforstående” AMK kun har fokus på sikkerhed og sundhed. Dels positionerer han arbejdet med sikkerhed og sundhed i en byggeproces som værende at tage hånd om de vigtigste ting, da ”*man kan finde problemer ved alting*” i en byggeproces. Ved samtidig interaktivt at positionere en udeforstående, som en der vil kunne ”*finde problemer ved alting*”, giver han udtryk for, at en udeforstående ikke vil have forståelse for de diskursive praksisser, der knytter sig til den integrerede position han bestrider. En udeforstående vil ikke have dette blik for processen og vil dermed have et urealistiske forhold til, hvor godt det kunne være, og vil dermed ikke besidde egenskaberne til at opfatte, hvad der er det ”mest vigtige”. Det vil resultere i, at arbejdsmiljøkoordinering bliver et irritationsmoment. Han åbner derved op for en forståelse af, at han i kraft af sin integrerede rolle kan udføre praksis med netop det blik for processen, der gør at han kan opfatte de ”vigtige ting”⁸ og sikre at arbejdsmiljø ikke bliver et irritationsmoment. Som vi så i første afsnit forbinder Niels arbejdsmiljøkoordinering med en position som ”bussemand”. Konsekvensen af dette kan ses ud fra hans ovenstående beskrivelse af praksis. Ved at undgå at tage hånd om små ting og løse sikkerhedsproblematikker i en god tone undgår Niels, at blive ”unødigt” positioneret som en ”bussemand”, hvilket han oplever at en der ”*kun kigger med sikkerhedsmæssige øjne*” vil blive.

---

⁸ Det skal dog påpeges at en af de mest almindelige årsager til ulykker i byggebranchen er fald og snubleulykker («Ulykker - barba.dk», udateret) og det kan derfor diskuteres hvor hensigtsmæssigt det er at se igennem fingre med mursten der ligger og flyder, som Niels beskriver i citatet.

Slutteligt viser rationalet om fremdrift og produktivitet sig ligeledes at have en væsentlig betydning, hvis arbejdsmiljø praktiseres efter bogen (fjerne murbrokker). Hvis han forlanger for meget af håndværkerne og deres ledere, vil det gå ud over fremdriften, produktiviteten og samarbejdet med entreprenøren. Det vil koste tid og penge, det vil resultere i konflikt, forsinkelser og fordyrelse, hvor Niels samtidig vil blive positioneret som en ”bussemand” og ikke leve op til de praksisser, der knytter sig til at være byggeleder.

Stig beskriver konkrete erfaringer med fordelene og ulemperne ved en opsplitning af kategorierne som byggeleder og AMK og hvordan en opsplitning kan resultere i et styrket fokus på sikkerhed og sundhed. En ekstern AMK vil, efter Stigs oplevelse, kunne undsige sig de diskursive praksisser, der knytter sig til kategorien som byggeleder og praktisere sikkerhed og sundhed der i højere grad overholder reglerne.

S: Vi har haft projekter hvor vi netop har delt det op så der var en herfra der havde arbejdsmiljøkoordineringen og så en anden der havde byggeledelsen. Det har været meget godt, fordi han så har de der øjne på. Men det har også været enormt tidskrævende, fordi han ikke rigtig har føling med opgaven.

I: Det er vigtigt at have føling med opgaven?

S: Ja fordi man ved at nu går der et hold murere der og et hold tømrere der og deres arbejde påvirker omgivelserne på den og den måde. Til gengæld kan arbejdsmiljøkoordinatoren være uforstyrret og have et virkeligt fokus udelukkende på arbejdsmiljø. (Stig: 7)

Stig positionerer her en ekstern AMK som havende egenskaberne og derved muligheden for at være *uforstyrret*. Den eksterne AMK er derfor ikke nødsaget til at udføre en praksis, hvor han forstyrres af de diskursive praksisser, der knytter sig til at være byggeleder. I stedet kan den eksterne AMK have et *fokus udelukkende på arbejdsmiljø* og dermed ikke nødvendigvis finde sig selv i det dilemma mellem to modstridende praksisser, Niels og Stig oplever at være i. Samtidig tilskriver han dog også kategorien som byggeleder egenskaben ”*at have føling med processen*”. Denne egenskab kan han viderebringe til sin praksis som AMK hvorigennem han integrerer hensynet til sikkerhed og sundhed i hele byggeprocessen. En opsplitning af de to kategorier vil kræve en ”*enormt tidskrævende*” arbejdsindsats for AMK, der skal tilegne sig en forståelse for processen og de praksisser der udføres.

Samtidig vil den eksterne AMK dog kunne fokusere udelukkende på sine kerneopgaver omkring at styrke arbejdet med sikkerhed og sundhed.

I de foregående afsnit er der zoomet ind på hvilke praksisser AMK knytter til sin position i en byggeproces. I det følgende vil det blive præsenteret, hvordan projekteringsfasen kan være med til at styrke AMK's praksis i byggefasen.

Projekteringsfasens indflydelse på sikkerhed og sundhed

God planlægning og projektering kan bidrage til at styrke AMK's mulighed for at påvirke arbejdet med sikkerhed og sundhed i byggefasen. Stig giver udtryk for, hvordan det er vigtigt at udforme et udbud, hvor hensynet til sikkerhed og sundhed er indarbejdet, for at sikre at hensynet til sikkerhed og sundhed prioriteres:

Så er det noget med at ikke at være for sparsommelig i udbuddet (mht. sikkerhed og sundhed red.) med at få de der ting med og definere hvad der skal bruges hvor, for det er jo en konkurrence på pris (...) Så for at man ikke får noget bøvl og skal diskutere hvad der står i loven når man når til byggefasen, så skal det være defineret klart. (Stig: 6)

Hvis kravene til sikkerhed og sundhed er defineret klart og tydeligt i udbuddet, vil det kunne styrke AMK's mulighed for at stille krav til entreprenører og håndværkere. Det er væsentligt at få defineret hvilket niveau af sikkerhed og sundhed der ønskes. For som Stig også giver udtryk for, er et udbud en konkurrence på pris, hvor arbejdsmiljøet kan blive nedprioriteret til fordel for økonomiske hensyn. For at undgå konflikter i byggefasen, er det derfor væsentligt at få defineret niveauet af sikkerhed og sundhed klart og præcist, hvilket kan fungere som en forventningsafstemning, mellem bygherre og entreprenør.

Følgende uddrag af interviewet med projektlederen Simon og arbejdsmiljøchefen Rie viser, at der potentiale i at styrke fokuset på sikkerhed og sundhed i projekteringsfasen. Dette er dog samtidig forbundet med udfordringer.

R: Så vi ser det som en stor udfordring, med arbejdsmiljøet i projekteringen, den skal mere på banen, man kan hente rigtig, rigtig meget der.

S: Også ift. at få budt på noget forkert. For man kan jo meget let komme til at sige meget let at vi kan bare lige tage en kran ind, men så når det er,

kommer der alle mulige forhindringer, det er jo ikke samme mand der sidder og laver den her opgave, der skal lave stålprojektet og lave taget.

R: Det kan også være taknemmeligt på papiret (Simon & Rie: 11)

Et større fokus på arbejdsmiljø og sikkerhed og sundhed i projekteringsfasen, vil kunne bidrage til at styrke arbejdet med sikkerhed og sundhed i byggefasen og sikre at entreprenøren har en forståelse for, hvad de byder på, og hvilke udfordringer der kan opstå i processen. Som Rie dog også giver udtryk for, kan sikkerhed og sundhed dog tage sig taknemmeligt ud på papiret, forstået på den måde at når papiret møder den komplekse hverdag på en byggeplads, og de mange løbende udfordringer der opstår, kan det give udfordringer at praktisere sikkerhed og sundhed, der følger regler og retningslinjer.

Det kan dog konkluderes, at et stort fokus på at indarbejde sikkerhed og sundhed i projekteringsfasen, kan bidrage til at AMK kan styrke sin position i en byggeproces, hvis der i udbuddet formuleres klare og præcise forventninger til hvordan sikkerhed og sundhed skal praktiseres og hvilke udfordringer der kan opstå i byggeprocessen. Derved kan både entreprenør og AMK danne sig et indtryk af, hvad der forventes af dem i byggeprocessen. En byggeproces er dog en dynamiske proces, hvor der løbende opstår nye udfordringer, ændring af planer osv. her er restaureringsarbejde særligt komplekst og en god planlægning i projekteringsfasen, kan hurtigt miste sin relevans i mødet med en kompleks byggesag.

Delkonklusion

I det foregående er der zoomet ind på AMK's praksis hvorved arbejdsspørgsmål 1, *Hvilken praksis oplever arbejdsmiljøkoordinatorerne der knytter sig til deres rolle i en byggeproces?* besvares.

AMK'erne beskriver hvordan praksisserne, i form af afholdelse af sikkerhedsmøder og rundringer hver 14. dag, opdatering af PSS'en, ajourføring af byggepladsplan følges efter forskrifterne og ikke er forbundet med udfordringer.

Når papiret møder den komplekse hverdag i byggeprocessen og AMK skal realisere de tiltag, der blandt andet er formuleret i PSS'en og de opgaver der knytter sig til ansvaret for at sikre, at de korrekte forebyggelsesprincipper følges, murbrokker og affald fjernes og lign., oplever AMK et dilemma mellem hensynet til opgaverne som byggeleder og ansvaret som AMK. Dilemmaet resulterer i, at AMK tillægger sig en pragmatisk tilgang og at de opgaver som de skal varetage i relation til bekendtgørelse 117 og tiltag og foranstaltninger der er beskrevet i PSS'en, tilpasses hensynet til fremdrift og

produktivitet. En væsentlig årsag til dette er, at AMK i kraft af også at være byggeleder, ikke kan adskille de to diskursive praksisser de knytter til de to kategorier. Sikkerhed og sundhed bliver derved praktiseret i en afvejning mellem hensynet til fremdrift og produktivitet og hensynet til sikkerhed og sundhed, hvilket resulterer i en pragmatisk tilgang til hvordan AMK praktiserer sikkerhed og sundhed.

De fremhæver dog begge, hvordan den dobbelte rolle medvirker til, at de i højere grad kan integrere et fokus på sikkerhed og sundhed i deres praksisser som byggeleder, men at det vil blive et mere pragmatisk fokus. Det pragmatiske syn på arbejdsmiljø kan bidrage til, at byggeprocessen kan udføres forholdsvist konfliktfri, hvilket dog kan risikere at gå ud over håndværkernes ve og vel, i kraft af at der ses igennem fingre med u hensigtsmæssige forhold. Det er derfor usandsynligt at den pragmatiske tilgang vil kunne bidrage til at bryde den dobbelte binding.

En afsluttende pointe er, at et stærkt fokus på sikkerhed og sundhed i projekteringsfasen kan bidrage til at styrke AMK's position og fungere som en forventningsafstemning mellem bygherre og entreprenører, hvilket kan styrke fokuset på sikkerhed og sundhed. Men som ovenstående viser, kan de tiltag der er formuleret på papiret, komme til kort i mødet med en kompleks hverdag. En god planlægning og projektering, er derfor et godt afsæt, men hvis AMK nedprioriterer hensynet til sikkerhed og sundhed på bekostning af fremdrift og produktivitet i udførelsen af praksis, kan en nok så god planlægning og projektering ikke sikre håndværkernes sikkerhed og sundhed.

For at undersøge hvilken indflydelse AMK har på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres, er det nødvendigt at undersøge, hvordan aktørerne i en byggeproces oplever AMK's praksis og hvilken indflydelse denne har på, hvordan de praktiserer sikkerhed og sundhed.

Analysedel 2 – Oplevelser af arbejdsmiljø-koordinatorens praksis

I det følgende undersøges det, hvordan AMK's samarbejdspartnere i en byggeproces (håndværkere, arbejdsmiljørepræsentanter og projektleder) oplever AMK's praksis, og hvilken indflydelse denne har på, hvordan de praktiserer sikkerhed og sundhed. Hermed svares der på arbejdsspørgsmål 2: *Hvordan oplever aktørerne i en byggeproces arbejdsmiljøkoordinatorens praksis?*

Håndværkernes oplevelse

De to håndværkere giver begge udtryk for, at AMK ikke har en væsentlig indflydelse på, hvordan de praktiserer sikkerhed og sundhed. Tømrersvenden Oluf anser ikke AMK som havende en direkte indflydelse på, hvordan han praktiserer sikkerhed og sundhed. Men han oplever, at AMK's tilstedeværelse har en betydning for hans oplevelse af sikkerhed og sundhed i hverdagen.

I: Men har arbejdsmiljøkoordinatoren nogen betydning for din oplevelse af sikkerhed?

O: Ja men det har han, i den forstand at han kommer og han er tilstede, han er ikke bare en person der kommer og sætter sig ind til mødet og går igen. Han er oppe hos os, jeg oplever det som at han er her oppe og kigge hver gang han er der.

I: Hvad gør det af forskel, at han er der?

O: Det gør det i den forstand at jeg ved der er opmærksomhed på det, og jeg er helt sikker på at hvis jeg henvendte mig til Stig og sagde ”jeg har tænkt på” så er jeg sikker på han vil tage det op. Men jeg ville typisk tage fat i Lennart der dels fungerer som formand og er sikkerhedsrepræsentant. Jeg synes Lennart er god til at spotte hvis der er noget der kan give problemer eller finde noget der kan aflaste det for os, der er han ret kreativ.

(Oluf: 5)

Oluf giver udtryk for, at AMK's tilstedeværelse er medvirkende til forsikre ham om, at der er fokus på sikkerhed og sundhed, men han tilskriver kategorierne som formand og sikkerhedsrepræsentant (arbejdsmiljørepræsentant) den største betydning for, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres. Murersvenden Kasper fortæller, hvordan det først var dagen før vores interview, at han fandt ud af, hvem AMK er og at han ikke tilskriver ham nogen betydning for sin hverdag:

I: Hvad med arbejdsmiljøkoordinatoren er det en du er stødt på?

K: Jeg ved hvem han er

I: Har han betydning for dit arbejde i hverdagen?

K: Overhovedet ikke, slet ikke, det var først i går jeg fik at vide han var det, fordi han kom uden sikkerhedssko på. Men vi har ikke oplevet, at han kommer og gør noget. (Kasper: 5)

Som Kasper her giver udtryk for, er AMK ikke en, han tilskriver nogen betydning i sin hverdag. Men som han senere giver udtryk for i interviewet, er kategorien som AMK ikke en kategori, han vil henvende sig til hvis han ved hvem det er. I stedet giver han udtryk for at arbejdsmiljørepræsentanten og projektlederen er centrale personer, der har den væsentligste betydning for hans praktisering af sikkerhed og sundhed:

Men det ville heller ikke normalt være en, jeg ville gå til så ville jeg gå til Leif eller op til Simon og sige vi har og de og de problemer. Vi kan jo heller ikke alle sammen overfalde ham, det bliver nød til at gå igennem en kanal. Hvis vi har problemer må vi snakke med nogen af de andre og så kan de bringe det videre. (Kasper: 8)

AMK har i Kaspers fortælling ingen indflydelse på, hvordan han praktiserer sikkerhed og sundhed. I stedet tilskrives arbejdsmiljørepræsentanten og projektlederen den mest væsentlige betydning. Han har dog en forventning om, at AMK er en kategori projektlederen og arbejdsmiljørepræsentanten kan bruge til at drøfte problemer. Det er derfor interessant at undersøge, hvordan arbejdsmiljørepræsentanterne oplever AMK og hvordan denne kategori har indflydelse på, hvordan de praktiserer sikkerhed og sundhed.

Arbejdsmiljørepræsentantens oplevelse

De to arbejdsmiljørepræsentanter giver udtryk for to forskellige oplevelser af AMK's praksis. Lennart, der er arbejdsmiljørepræsentant på byggeplads B, giver på følgende vis udtryk for sin oplevelse af AMK:

I: Så hvad er din generelle oplevelse af hvad arbejdsmiljøkoordinatoren laver og hvilken betydning har han i din hverdag?

L: Han sørger sådan lidt for at papirerne er i orden [Griner], det er ikke sådan at han går og tjekker alt muligt, det er også det hvor meget de skal

tjekke. Altså man skal jo også selv tjekke, der hvor man går og hvis der så er et problem så skal vi også selv klare det og være oppe på dupperne.

Altså han kan jo heller ikke komme rendende hver dag og kigge, man kan sige at hver 14. dag det er måske lige i underkanten. Men det er jo ligesom, man har nogle regler der skal overholdes og det skal vel gøres uden at det koster alt for meget.

(Lennart: 4)

I kraft af udsagnene ”*Han sørger sådan lidt for at papirerne er i orden*” og ”*man har nogle regler der skal overholdes og det skal vel gøres uden at det koster alt for meget.*” positionerer han dermed interaktivt AMK som uden væsentlig betydning for det daglige arbejde. Det skyldes en forståelse af, at AMK sørger for, at de administrative ting er i orden, men når de skal udføres er AMK fraværende, følger ikke op og når tiltag fra PSS’en og ”papiret” skal udføres, skal det udføres uden at blive for bekosteligt. I stedet positionerer han sig selv og sine kollegaer som ansvarlige for at være *oppe på dupperne* og selv klare problemerne. Tidligere i interviewet giver Lennart et konkret eksempel på, hvordan han ikke tilskriver AMK den store betydning i sin daglige praksis som arbejdsmiljørepræsentant:

I: Men det er ikke noget der gør fra eller til? (AMK’s arbejde red.)

L: Nej de kommer jo ikke rendende, man skal ligesom være om sig, hvis der lige pludselig er noget med stilladset.

I: Hvem ringer du så til?

L: Så ringer jeg til stilladsfolkene

I: Det skal vel gå igennem en hvis det koster penge?

L: Jo man kan jo godt, så skal man jo ringe til bygherre, men man skal jo have det lavet.

I: Men her vil du ikke bruge arbejdsmiljøkoordinatoren?

L: Nej de kommer jo ikke lige rendende, men når man så har sikkerhedsmøde, så snakker man om tingene, vi har ikke gået så meget rundt og kigget på tingene.

(Lennart: 4)

En central forståelse der knytter sig til arbejdet med sikkerhed og sundhed er, at det ikke sker hver 14. dag, når man møder AMK til sikkerhedsmøderne, men er noget der udføres hver dag gennem

praksis og de mange valg og vurderinger arbejdsmiljørepræsentanten selv må foretage løbende gennem dagen. AMK kan bruges som en sparringspartner hver 14. dag til sikkerhedsmøder, men når Lennart som arbejdsmiljørepræsentant står over for en konkret udfordring, er han selv ansvarlig for at løse den.

Leif der er arbejdsmiljørepræsentant på byggeplads A giver ligeledes udtryk for, at sikkerhed og sundhed ikke er noget der praktiseres hver 14. dag på sikkerhedsmøderne, men noget han som arbejdsmiljørepræsentant praktiserer løbende ”*Men man venter jo ikke 14 dage med at tage ting op, man bliver jo nødt til at tage det løbende med folk, og fx sige ”få lige rullet kablerne sammen” eller sådan nogen ting.*” (Leif: 5). Modsat Lennart giver han dog udtryk for, at han har en løbende dialog med AMK, hvilket kan bidrage til at tage hånd om de udfordringer, der opstår i byggeprocessen.

I: (...) der var en der fortalt mig at arbejdsmiljøkoordinatoren mest var en der sørgede for papirarbejdet var i orden og sikkerhed så var noget man gjorde blandt håndværkerne, men det er ikke noget du oplever?

L: Nej det synes jeg ikke, og det er blandt andet fordi vi har en løbende dialog, men jeg ved som sådan heller ikke hvad en arbejdsmiljøkoordinator laver, så derfor vil jer gerne på kurset så jeg kan få et blik for det hele vejen rundt. (Leif: 7)

Leif giver udtryk for, at den løbende dialog med AMK kan bidrage til, at der tages hånd om udfordringer, og at AMK på denne vis kan bidrage til at styrke arbejdsmiljørepræsentantens arbejde. Han giver dog også udtryk for, at han ikke helt er klar over hvad AMK laver eller hvilken forskel AMK gør.

I: Gør han nogen forskel for jer?

L: Det ved jeg sku ikke, jo det gør han jo nok, men i kraft af at vi tager tingene løbende sådan der, så lægger man jo ikke mærke til om han gør en forskel som sådan. (Leif: 6).

Det fremstår ud fra hans udsagn derfor ikke tydeligt hvilken forskel AMK gør, om han gør en forskel og hvordan Leif oplever AMK's praksis. Dette i kraft af, at han ikke ved hvad en AMK laver og ikke derved ikke er opmærksom på, om han gør en forskel i det daglige arbejde. Dog kan den løbende dialog være med til styrke ham i arbejdet som arbejdsmiljørepræsentant, om end det er uklart hvilken forskel det gør.

Ud fra de to arbejdsmiljørepræsentanters fortællinger kan det konkluderes, at de ikke oplever, at AMK har en væsentlig indflydelse på, hvordan de praktiserer sikkerhed og sundhed. De ved hvem AMK er, men det er dog uklart for dem, hvad dennes praksis er, ud over at afholde sikkerhedsmøder og sørge for at papirerne er i orden. De giver dog begge udtryk for, at de kan bruge AMK til sparring og dialog, om end det er uklart, hvilken indvirkning det har på praksis, da det ikke er tydeligt for dem hvad AMK's praksis er.

Entreprenørens oplevelse

Projektlederen fra entreprenørfirmaet beskriver, hvordan han primært har oplevet AMK's arbejde som godt. Dog oplever han også at denne kunne være mere tilstedeværende.

I: Hvis vi nu skulle lave en historie om den perfekte arbejdsplads og arbejdsmiljø hvordan skulle den så være?

S: Så skulle AMK være her mere, men ellers fungerer det rigtig godt, for dialog og SÅ handling, det er meget bedre. I stedet for kun at sige ”Der står at du skal gøre det, gør det” (Simon & Rie: 12)

Simon positionerer her arbejdsmiljøkoordinering som at finde løsninger sammen i en dialog og ikke stille krav. Tidligere i interviewet giver han udtryk for en forståelse af, at man i en byggeproces kan finde masser af fejl og mangler og det derfor er nødvendigt at kunne indgå i en dialog og i stedet finde løsning ”*SLKE, de har haft en 60-70 stykker herinde og de har jo helt nye briller på alle sammen og de er jo kun kommet for at finde fejl og det kan man sagtens, det er meget nemt.*” (Simon & Rie: 8). Det er Simons oplevelse, at det kan bidrage til at styrke arbejdet med sikkerhed og sundhed at indgå i dialog om, hvilke problemer der skal løses, da ”*man sagtens*” kan finde masser af fejl på en byggeplads. Tidligere i interviewet fortæller han dog også hvordan AMK's manglende tilstedeværelse og konsekvens gør, at han i det daglige arbejde lader ting passere.

S: Arbejdsmiljøkoordinatoren kunne godt være lidt strengere.

I: Hvordan kommer det til udtryk?

S: Det kommer til udtryk ved at arbejdsmiljøkoordinatoren ikke ser pladsen, ganske enkelt er han ikke obs. på den og det betyder, at hvis vi taler om en given ting, er han ikke obs. på om den er udført.

I: Har du nogle konkrete eksempler på det?

S: Ja jeg har et hjørne, der ser voldsomt ud, det har jeg så bare ladet passere, men her er fyldt med en masse afklippet bly og der skal det jo

ikke ligge, for faktisk blev det også vådt, men det skal ikke ligge sådan der, men det gør det.

(Simon & Rie: 7)

Hvor Simon her giver udtryk for at AMK's manglende tilstedeværelse resulterer i at bly kommer til at ligge og flyde. Det er bygherres ansvar og AMK's opgave at udarbejde retningslinjer for bortskaffelse af farligt affald og sikre at dette gøres. En opgave der ikke nødvendigvis løftes, hvis AMK ikke er til stede og ikke stiller krav. På den ene side positioner Simon en god arbejdsmiljøkoordinering som værende at indgå i dialog og sammen finde løsninger. Samtidig positionere han dog også mindre god arbejdsmiljøkoordinering, som en koordinering der ikke er streng nok. Han giver derved udtryk for, at AMK skal indgå i en dialog, men samtidig stille krav og kontrollere, for at sikre, at Simon som projektleder efterlever retningslinjerne fra PSS'en og lovgivningen. Da han ikke nødvendigvis følger dem til punkt og prikke, hvis AMK ikke er til stede og ikke er konsekvent.

Det kan konkluderes at AMK ikke har en væsentlig indflydelse på hvordan håndværkerne, arbejdsmiljørepræsentanterne og entreprenøren praktiserer sikkerhed og sundhed. I interviewet med Leif åbnes der dog op for en interessant fortælling om, hvordan bygherre har haft en særlig indflydelse på, hvordan de praktiserer sikkerhed og sundhed på byggeplads A. Dette bliver præsenteret i det følgende:

Den ideelle arbejdsmiljøkoordinator

SLKE har været ekstraordinært meget til stede på byggeplads A i kraft af, at det ansvar der påhviler bygherre i bekendtgørelse 117, ikke har været varetaget til deres tilfredsstillelse af AMK. SLKE har derfor i en periode været nødsaget til at udføre AMK's arbejde, hvilket ifølge Leif har bidraget til at styrke arbejdet med sikkerhed og sundhed på pladsen:

I: Hvad med bygherre, møder i dem?

L: De kommer rundt engang imellem, men de har ikke så meget med arbejdsmiljøet at gøre, det er Niels, men de påtaler jo ting når de kommer ud, (...), men jeg synes det er fint at bygherre påtaler nogen ting.

I: Hvorfor det?

L: Det viser at bygherre har en kæmpe interesse for det, for det er der mange bygherrer der ikke interesserer sig meget for hvordan arbejdsmiljø er på byggesager og det har en effekt ude på pladsen, vores ledelse bliver i hvert fald mere obs. på det, når bygherre er obs. på det. Så det er faktisk

rigtig vigtigt. De kom her meget på et tidspunkt, og det var egentlig godt, de fandt mange ting, nogen gange var det lige det mindste og det var lidt irriterende, men de havde jo ret og det er der man kan komme til at synes at det er lidt for meget papirusseri, men vi gør det jo alligevel. (Leif: 7)

Det interessante ved Leifs fortælling er, at han til kategorien som bygherre knytter magt, og dermed muligheden for at påvirke arbejdet med sikkerhed og sundhed. Som Leif giver udtryk for, kan det være irriterende og ”*lidt for meget papirusseri*”, men ved samtidig at positionere bygherre interaktivt som en kategori hvortil der knytter sig autoritet i kraft af udsagnene ”*vi gør det jo alligevel*” og ”*vores ledelse bliver i hvert fald mere obs. på det*” beskriver han at bygherre har en reel indflydelse på hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres og hvordan ledelsen arbejder med sikkerhed og sundhed. Der er ikke noget overraskende i, at bygherre har magt og autoritet i kraft af dennes status som opdragsgiver. Det interessante er, at AMK, der er udstyret med et mandat til at varetage bygherres ansvar i relation til bekendtgørelse 117, ikke tilskrives samme betydning og dermed ikke har den samme indflydelse, på trods af at dennes arbejde udføres på vegne af bygherre. Ved at agere som en autoritet og påtale uhensigtsmæssige forhold, både store og små, og derved ikke have tillagt sig den mere pragmatiske tilgang, som de to AMK’er giver udtryk for, har bygherre haft en reel indvirkning på hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres.

Kategorien som AMK kan derfor potentielt have stor indflydelse på hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres, hvis den magt og autoritet der knytter sig til kategorien som bygherre, praktiseres af AMK. I denne henseende giver Lennart udtryk for, hvordan han forestiller sig, at en AMK vil kunne bidrage til at styre arbejdet med sikkerhed og sundhed, hvis denne positionerer sig som en autoritet på byggepladsen og dermed kan påvirke håndværkerne til at praktisere sikkerhed og sundhed efter reglerne:

I: Den ideelle arbejdsmiljøkoordinator, hvordan vil du samarbejde med ham og hvad skal han gøre for din hverdag?

L: Han skal komme, jeg vil jo sige, han skal holde øje med at tingene er i orden, hvis han nu i starten kommer en gang om ugen og kan se at det kører godt. (...) Jeg kunne godt forestille mig, at dem der arbejder også lige skal vide at der skal være styr på tingene. Fordi ellers tror jeg at de tænker ”det går meget fint det der, og han kommer først om 14. dage så kan vi godt lige”. Man kan jo godt sige hvis han kommer et par gange uanmeldt så ved man ikke at ”nu er der sikkerhedsmøde, nu kommer han

og så skal vi rydde op og støvsuge”, sådan er det jo mange gange. Hvis man ved han kan komme hvornår det skal være, så er man tvunget til at holde en vis standard.

I: Jeg forestiller mig at i alle sammen ved hvordan man skal gøre?

L: Jo jo vi kan jo godt se hvornår der skal ryddes op, men hvis han kommer ofte vil han jo også lige kunne sige ”hov du roder lidt” og ”skal de her ledninger ikke også op og hænge”. Hvis man bliver mindet om det tilstrækkeligt mange gange, så begynder det også at ryge ind på ryggraden.

(Lennart: 14)

En øget tilstedeværelse, uanmeldte besøg og involvering i håndværkernes praksis ved at påtale u hensigtsmæssige forhold, store som små, kan derfor bidrage til at kategorien som AMK i højere grad positioneres som en autoritet og ikke som en der *sørger for at papirerne er i orden*. I stedet for at tillægge sig den mere pragmatiske tilgang, som set i analysedel 1, giver de to arbejdsmiljørepræsentanter herved udtryk for, at en mere konsekvent tilgang vil kunne bidrage til at styrke arbejdet med sikkerhed og sundhed. Hvis ikke AMK er konsekvent og AMK's samarbejdspartnere kun oplever at AMK udfører praksis hver 14. dag, kan strategien blive at leve op til de krav, der stilles i ”papirerne” hver 14. dag og i mellemtiden overlades håndværkerne til deres egen forståelse af hvordan sikkerhed og sundhed skal praktiseres.

Kategorien som AMK har derved potentiale til at have reel indflydelse, i kraft af at arbejdsmiljørepræsentanterne positionerer bygherre som en autoritet, hvortil håndværkerne knytter diskursive praksisser, der gør at håndværkere og ledelse efterlever deres krav.

Delkonklusion

I det foregående er der zoomet ind på AMK's praksis, set fra samarbejdspartnerne i byggeprocessens perspektiv. Ud fra dette kan arbejdsspørgsmål 2, *Hvordan oplever aktørerne i en byggeproces arbejdsmiljøkoordinatorens praksis?* blive besvaret.

De to AMK'er har ikke betydelig indflydelse på, hvordan håndværkerne praktiserer sikkerhed og sundhed i det daglige arbejde. En væsentlig forståelse er, at sikkerhed og sundhed ikke praktiseres hver 14. dag når der afholdes sikkerhedsmøder, men udføres hver dag gennem håndværkernes praksis. Kategorien som arbejdsmiljørepræsentant tilskrives en højere grad af indflydelse på den daglige praksis, og kan være med til at styrke arbejdet med sikkerhed og sundhed.

AMK kan dog gøre sin indflydelse gældende gennem en løbende dialog med arbejdsmiljørepræsentanterne og på denne vis udøve indflydelse på arbejdet med sikkerhed og sundhed, om end det er uklart hvilken indflydelse det vil have. En væsentlig årsag hertil er, at samarbejdspartnerne ikke oplever at AMK gør en forskel, kan være dennes pragmatiske tilgang, hvorved det i højere grad bliver op til håndværkerne at gøre det "rigtige" og *være oppe på dupperne* (jf. litteraturgennemgangen). Kategorien som AMK rummer dog potentialet til at kunne gøre en væsentlig forskel på byggepladsen. Dette i kraft af at AMK er bygherres repræsentant på pladsen, der potentielt kan udnytte den magt og autoritet der knytter sig til kategorien som bygherre.

Når den daglige praksis udføres på byggepladsen har AMK derfor ikke en stor betydning og har derfor ikke en afgørende indflydelse på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres. Det kan enten betyde at AMK reelt ikke gør nogen forskel, eller også at AMK udfører en praksis, håndværkerne ikke oplever gør en forskel. AMK's praksis knytter sig delvis til papiret og planlægning af byggeriet og håndværkerne oplever måske ikke det arbejde, der er udført i projekteringen, men indarbejder det ubevidst i deres praksis. Men hvis AMK tillægger sig den pragmatiske tilgang til praksis, når papiret skal praktiseres, er det en udfordring at PSS'en og lovgivningen ikke nødvendigvis følges. Håndværkernes eget skøn bliver derved afgørende for, hvordan de overholder de retningslinjer og vejledninger, der er udformet på papiret. Håndværkernes skøn, vil blive undersøgt nærmere i det følgende.

Analysedel 3 – Brug den sunde fornuft

Arbejdsspørgsmål 3, *Hvordan praktiserer håndværkerne sikkerhed og sundhed?* besvares i det følgende, for at undersøge hvordan håndværkernes skøn og praksisser har betydning for AMK's muligheder og udfordringer ift. at påvirke arbejdet med sikkerhed og sundhed.

Arbejdsmiljøchefen Rie giver her udtryk for, hvordan de i entreprenørfirmaet forventer, at deres håndværkere bruger *den sunde fornuft*:

Det kan godt være, der står noget i papirerne, at det er sådan vi skal gøre.

Men vi ved også godt at der er mange situationer hvor det ikke kan lade

sig gøre, så hvis man bruger sin sunde fornuft og et eller andet sted har

overvejet hvorfor det er du ikke overholder reglerne så er det også, så giver

det mening. For den medarbejder der står der ude og skal udføre arbejdet,

han ved at det han laver ikke overholder reglerne, men han ved også, hvad

det er han skal gøre for at sikre sig selv. (Simon & Rie: 1)

Den ”*sunde fornuft*” skal bruges i kraft af en forståelse af, at regler og papirer i mange situationer ikke kan praktiseres i virkeligheden. Det bliver derfor centralt, at den enkelte medarbejder kan overveje, hvorfor denne ikke overholder reglerne. Derved positioner hun interaktivt håndværkerne som værende selvstændigt ansvarlige i kraft af udsagnet ”*men han (håndværkeren red.) ved også hvad det er han skal gøre for at sikre sig selv*” og tillægger derved denne egenskaberne til at bruge den *sunde fornuft*. Det beskrives i litteraturgennemgangen, hvordan organiseringen af arbejdet i byggebranchen i høj grad er præget af et fravær af ledelse og baseret på tillid og en forventning fra ledelsen side om, at håndværkerne gør det ”rigtige”, om end det kan være uklart hvad det rigtige er. Flere forskellige rationaler og praksisser har indflydelse på, hvad der er ”rigtigt” og *sund fornuft*, som Langford et al. beskriver så er ”*[U]nsafe behaviour is a trigger event, not the cause of the accident*” (Langford et al., 2000, s. 140). Det bliver derfor særligt interessant at undersøge, hvilke rationaler og diskursive praksisser der har indvirkning på, hvordan den sunde fornuft praktiseres af de interviewede håndværkere. Dette vil blive undersøgt ud fra to temaer der gennem litteraturgennemgangen og interviewene, findes centrale. Det er henholdsvis diskurser der knytter sig til *Økonomi, fremdrift og produktivitet* og til *Når nedslidning er et vilkår*.

Økonomi, fremdrift og produktivitet

Som det konkluderes af Ajslev (2014), reproduceres, der internt i de selvorganiserede sjak, forståelser af, at produktivitet, fremdrift og økonomiske hensyn skal vægtes over hensynet til slitage, uhensigtsmæssige arbejdsstillinger og ensartet arbejde (Ajslev, 2014, s. 5). Arbejdet på akkord tilskrives af de interviewede håndværker en væsentlig betydning for, at sikkerhed og sundhed nedprioriteres. På trods af fraværet af ledelse (som beskrevet i litteraturgennemgangen), gør ledelsen sin indflydelse gældende gennem økonomiske incitamenter. Fremdrift, produktivitet og økonomi kan risikere at vægtes højere end sikkerhed og sundhed, hvilket fører til en situation, hvor håndværkerne, så at sige bytter fysisk kapital til økonomisk, med en dertil følgende fare for nedslidning og arbejdsskader. Kasper fortæller i denne henseende, hvordan akkordarbejdet kan medføre, at der slækkes på fokuset på sikkerhed og sundhed:

I: Kan du mærke en forskel på om det er akkord eller ej?

K: Ja for helvede, der er mindre sikkerhed på akkord, fordi der skal ske noget. (...) men der er stadig ting jeg ikke kunne finde på lige meget hvad, de helt gængse ting er i orden.

I: Hvad er ikke gængse ting?

K: Det kan være hvis du har sat et stillads op der er over 2.5 meter så har du ikke puttet rækværk på eller kun sat en stang på i stedet for 2, den kan godt være du lige springer over der hvis der ikke går nogen lige i nærheden
(Kasper: 5)

Kasper beskriver, hvordan akkordarbejdet kan opmuntre til, at der slækkes på sikkerhed til fordel for muligheden for profit. Han positionerer sig dog samtidig ansvarlig ved selvstændigt at sørge for at ”*de gængse ting er i orden*”. Men de diskursive praksisser fokuset på økonomi, fremdrift og produktivitet skaber, har dog en væsentlig indflydelse på, hvordan han bruger sin *sunde fornuft* og dermed på hvilket niveau af sikkerhed og sundhed han praktiserer. Lennart og Oluf arbejder begge på byggeplads B, hvor der i kraft af byggesagens komplekse karakter, ikke er fastsat en pris på byggeriet og de arbejder derfor på timeløn. Timelønnen har en væsentlig betydning for deres mulighed for at indarbejde sikkerhed og sundhed i arbejdsprocesserne, som Lennart her giver udtryk for:

Nu er det heller ikke noget problem når vi går på timeløn her, på akkord er det jo noget andet, så er det noget der tager tid (Særlige hensyn til

sikkerhed og sundhed red.). Hvis du er på akkord og det ikke lige er med i akkorden så kan du jo være ligeglad. (Lennart: 11)

Lennart positionerer her sikkerhedsarbejde som ”*noget der tager tid*”, hvis de arbejder på akkord. I kraft af arbejdet på akkord skabes der diskursive praksisser, der gør at *tid*, bliver opfattet som en knaphed, da *tid* kan gå ud over muligheden for profit. Dette kan resultere i at håndværkerne positionerer sig som *ligeglade* og derved prioriterer fremdrift og økonomi over sikkerhed og sundhed. Da Oluf og Lennart arbejder på timeløn, oplever de ikke et dilemma mellem hensynet til sikkerhed og sundhed og hensynet til økonomi, fremdrift og produktivitet, da *tid* ikke opfattes som en knaphed, når håndværkerne arbejder på timeløn.

Det er dog ikke udelukkende et fokus på indtjening blandt håndværkerne, der gør at normer om fremdrift vægtes over sikkerheden. En væsentlig indflydelse er ligeledes konkurrencen i branchen. I litteraturgennemgangen beskrives det, hvordan branchen er præget af fleksibilitet, midlertidighed og omskiftelighed. Hvilket på den ene side giver håndværkerne en frihed, men på den anden side giver arbejdsgiverne muligheden for at hyre og fyre efter behov. Ydermere er det en branche med en hård konkurrence.

I denne henseende beskriver arbejdsmiljørepræsentanten Lennart, hvordan det ikke er muligt at følge lovgivningen og at han derfor er nødsaget til at foretage en afvejning af hvad ”*der er smart og [Hvad] man ikke må* ” dette i kraft af rationalet om at fremdrift og produktivitet er nødvendigt at prioritere, for at andre ikke tager arbejdet:

Hvis man har mulighed for at lave det helt rigtigt efter miljøbogen, så skal man jo gøre det (...) [Men] Hvad skal man så sige når folk kommer og siger ”kan du lave” så kan man jo ikke sige ”nej det kan man ikke, det må man ikke”. Så er der jo nogle andre der tager arbejdet. (Lennart: 12).

Lennart fortæller, at han må vurdere, hvad der er den korrekte adfærd og hvad der kan lade sig gøre. Diskursive praksisser der knytter sig til fremdrift og produktivitet, kan være med til at placere håndværkerne i en magtesløs situation og derved kan de ikke sige fra over for arbejde, der ikke kan udføres efter de sikkerheds og sundhedsmæssige forskrifter. Fokusset på fremdrift og produktivitet og risikoen for at andre tager arbejdet, gør derved at han reflektivt positionerer sig som værende magtesløs, hvorfor hans eneste mulighed bliver at finde en løsning, der ikke følger *Miljøbogen*, men en løsning som sikrer at han kan beholde arbejdet.

Når håndværkerne skal vurdere hvad der er *sund fornuft*, er et væsentligt vurderingskriterie derfor hensynet til *økonomi, fremdrift og produktivitet*. I det følgende undersøges det, hvad håndværkerne oplever som en risiko og hvad de oplever som et vilkår

Når nedslidning er et vilkår

I litteraturgennemgangen beskrives det af Richter og Pedersen, hvordan løfteskader ikke opleves som ulykker, men som et vilkår ved at arbejde i branchen (Richter & Pedersen, 2004, s. 8). Som det også vises af Ajslev et al. (2013) knytter der sig en række diskursive praksisser til forståelsen omkring den gode kollega, som en der må acceptere fysisk hårdt arbejde. Ligeledes er risikoen for ulykker og nedslidning en uundgåelig del af at arbejde i byggebranchen og dermed et vilkår (Ajslev et al., 2013, s. 211). Murersvenden Kasper giver udtryk for hvordan nedslidning og dertil følgende smerter er et vilkår, han oplever man må acceptere, når man er beskæftiget i en hård branche:

I: Når I sidder nede i skurvognen, snakker I så nogensinde om at det kan være hårdt eller noget er besværligt?

K: Ja hele tiden, der er altid noget, når du er over 50, hvis du ikke har ondt om morgenen når du vågner, så er det fordi du er død, sådan er det bare at være håndværker og 50 år, der er mange der æder uhyggeligt mange piller, (...)

I: Så det er et vilkår?

K: Ja det vil jeg mene, man kan måske minimere noget af det, men man kan aldrig fjerne det. Man skal bare være bedre til at erkende, at hvis man i en tidlig alder får ondt i ryggen eller i skuldrene, må man erkende at det nok ikke er i byggebranchen man skal være. (Kasper: 6)

Som Kasper her giver udtryk for, er nedslidning og forbrug af piller for at komme igennem arbejdsdagen et vilkår han og hans kollegaer må acceptere. Til kategorien som håndværker knytter han diskursive praksisser om at kunne håndtere smerter og nedslidning som et vilkår ved at arbejdet i branchen. Igennem udsagnet ”*Man skal bare være bedre til at erkende, at hvis man i en tidlig alder får ondt i ryggen eller i skuldrende må man erkende at det nok ikke er i byggebranchen man skal være*” positionerer han interaktiv nedslidte kollegaer og håndværkere generelt som værende individuelt ansvarlige for at sige fra og erkende, at byggebranchen ikke længere er en branche for dem. I kraft af denne position bliver strategien for at håndtere smerte derfor enten at acceptere smerten som et vilkår og dulme den med piller for at komme igennem dagen, eller tage konsekvensen og

forlade en hård og nedslidende branche. De andre interviewpersoner er ikke lige så eksplicite omkring, at nedslidning er et vilkår de må acceptere. De beskriver i stedet hvordan nedslidning og dertil følgende smerter og ubehag har lært dem at praktisere sikkerhed og sundhed mere hensigtsmæssigt. Oluf beskriver hvordan bitter erfaring har lært ham at blive bedre til at passe på sig selv:

Vi bruger de hjælpemidler der er, for vi (Vi ældre red.) ved af bitter erfaring at hvis du får forløftet dig, på et stort stykke tømmer går du rundt med den nede i ballen i mange dage.

(Oluf: 4)

Lennart beskriver ligeledes hvordan konsekvenserne ved hårdt fysisk arbejde, har lært ham at praktisere sikkerhed og sundhed på en mere hensigtsmæssig måde:

L: Det går godt med mange ting, vi ved jo godt at den der er for tung og at den må vi ikke bære, og så når man begynder at blive øm i skroget sådan som jeg er, så tænker man arhh hvis vi nu lægger den der op og to mand og så behøver man ikke at bære den. Men dem der er rimelig friske, de tager den nok bare og hiver den helt ind.

I: Så du har lært det ved erfaring og ....

L: Ja og ved konsekvensen

(Lennart: 10)

Som Oluf og Lennart beskriver, har smerter og konsekvenserne af at arbejde i en hård branche, lært dem at praktisere sikkerhed og sundhed mere hensigtsmæssigt. Modsat Kasper giver de ikke udtryk for, at deres strategi er at acceptere smerten ved at tage piller eller forlade branchen. I stedet har bitre erfaringer og konsekvensen ved ikke at tage vare på sig selv lært dem at indarbejde hensynet til sikkerhed og sundhed i deres daglige praksis.

Nedslidning opleves derfor ikke som en reel risiko, så længe de ikke mærker til det. Men når konsekvenserne af et langt arbejdsliv i byggebranchen begynder at sætte sig, må risikoen for smerter indarbejdes i, hvordan håndværkerne vurderer, hvad der er sundt fornuft og hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres.

Delkonklusion

I det foregående er det undersøgt, hvilke diskursive praksisser og forståelser håndværkerne lægger til grund for, hvordan de praktiserer sikkerhed og sundhed og bruger den sunde fornuft. Hermed besvares Arbejdsspørgsmål 3, *Hvordan praktiserer håndværkerne sikkerhed og sundhed?*

Når håndværkerne praktiserer den *sunde fornuft* spiller en række andre forhold end hensynet til sikkerhed og sundhed ind. Forståelser der knytter sig til *økonomi, fremdrift og produktivitet* har en væsentlig betydning for, hvordan de vurderer, hvad der er sund fornuft - vurderingskriterier der kan risikere at veje tungere end hensynet til sikkerhed og sundhed. Samtidig har håndværkernes forståelse af, hvad der er en risiko og hvad der er et vilkår en væsentlig betydning. Nedslidning og smerter opleves som et vilkår, og indgår derfor ikke nødvendigvis i vurderingen af hvad der er sund fornuft, før kroppen mærker konsekvenserne.

Diskussion: Muligheder og udfordringer for arbejdsmiljøkoordinatoren

Den forudgående analyse og dens resultater bliver i det følgende diskuteret ud fra spørgsmålene ”hvordan bidrager denne praksis til at opretholde/ændre/udfordre den sociale orden” og ”hvilken verden skaber denne praksis” og derved bliver der *zoomet ud* (jf. praksisteorien). Da AMK’s praksis ikke tilskrives en væsentlig betydning af de interviewede, vil det samtidig diskuteres, hvordan AMK’s praksis potentielt kan bidrage til at ændre og udfordre sikkerhedskulturen i byggebranchen og hvilke udfordringer sikkerhedskulturen giver AMK. Diskussionen vil være struktureret ud fra de udfordringer og muligheder, der er identificeret igennem analysen, og vil være struktureret efter temaerne *Økonomi skal ud af ligningen* og *Arbejdsmiljøkoordinering – fra papiret til praksis*.

Økonomi skal ud af ligningen

Som vist i litteraturgennemgangen og analysedel 1 og 3 har fokuset på fremdrift og produktivitet en central indflydelse på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres. Fokuset på økonomi, fremdrift og produktivitet skaber diskursive praksisser, der har en væsentlig betydning for, at håndværkerne ikke praktiserer sikkerhed og sundhed efter reglerne, men i stedet bytter fysisk kapital til økonomisk kapital. Fokuset på økonomi, fremdrift og produktivitet medfører samtidig, at AMK i kraft af også at være byggeleder, ser igennem fingre med uhensigtsmæssigheder pga. de diskursive praksisser, der knytter sig til at være byggeleder. Derved udfører AMK en praksis, der er medvirkende til at opretholde og reproducere de forståelser af fremdrift og produktivitet, der knytter sig til sikkerhedskulturen i byggebranchen og har en væsentlig betydning for, at håndværkerne placeres i den dobbelte binding.

Hvis AMK’s praksis skal have en reel indflydelse på sikkerhed og sundhed i byggebranchen og medvirke til, at den dobbelte binding brydes, er det derfor nødvendigt, at de normer og diskurser der knytter sig til fremdrift og produktivitet, ikke er vurderingskriterier AMK finder sig nødsaget til, at tage med i sine overvejelser, når praksis udføres. En mulig løsning på denne problematik er at adskille opgaverne som byggeleder og AMK og ansætte en ekstern AMK, der ikke placeres i dilemmaet mellem de to praksisser og derved vil kunne praktisere sikkerhed og sundhed efter reglerne.

En udfordring ved at adskille de to opgaver, kan dog være at arbejdsmiljøarbejdet og arbejdet med sikkerhed og sundhed placeres i ”sidevognen”. Derved integreres hensynet til sikkerhed og sundhed ikke nødvendigvis i hele byggeprocessen, men praktiseres adskilt fra projekteringslederens, rådgiverens og byggelederens praksis, da fokuset på sikkerhed og sundhed ikke nødvendigvis er en

praksis, der knytter sig til hertil. Dermed er der en risiko for, at en ekstern AMK afkobles byggeprocessen og det indblik i processerne og arbejdsgangene en byggeleder har. En ekstern AMK vil derfor være nødsaget til at øge tilstedeværelsen og deltagelsen i byggeprocessen for at komme ud af "sidevognen" og integreres i byggeprocessen, for at sikre et helhedsorienteret fokus på sikkerhed og sundhed. En mulig løsning på dette kan være at beholde opgaverne samlet og pointere, som det står i SLKE's arbejdsmiljøpolitik: "*Ved risiko for en interessekonflikt mellem produktion og sikkerhed, skal sikkerhed prioriteres.*". Her er det dog væsentligt at få defineret hvilket niveau af sikkerhed der ønskes. Som beskrevet i afsnittet *sikkerhed i praksis* skabes praktisering af sikkerhed og sundhed i en forhandling mellem flere forskellige aktører, hvorfor det er nødvendigt at sætte rammerne for, hvad der er til forhandling og hvad der er et krav, både over for AMK og over for aktørerne i byggeprocessen.

Et stort fokus på sikkerhed og sundhed i projekteringsfasen og i udbuddet, kan sikre at rammerne for hvad der er til forhandling sættes og at tilbudsgiver indarbejder hensynet til sikkerhed og sundhed i den pris der gives. Dette kan bidrage til at sikre, at hensynet til sikkerhed og sundhed indarbejdes i byggeprocessen og derved kan indregnes i den eventuelle akkord der aftales, hvilket kan mindske risikoen for at håndværkerne prioriterer indtjening over sikkerhed og sundhed. Hvis økonomi, fremdrift og produktivitet "tages ud af ligningen", når sikkerhed og sundhed praktiseres, vil det bidrage væsentligt til at styrke AMK's praksis og håndværkernes oplevede muligheder for, at tage hensyn til sikkerhed og sundhed. Dermed kan det være en stort skridt i retningen mod at bryde den dobbelte binding.

Arbejdsmiljøkoordinering – fra papiret til praksis

En væsentlig udfordring for at AMK kan gøre sin indflydelse gældende, er at sikkerhed og sundhed ikke praktiseres hver 14. dag, når der afholdes sikkerhedsmøder, men udføres hver dag gennem håndværkernes praksis. Hvis AMK udelukkende dukker op hver 14. dag til sikkerhedsmøderne, overlades praktiseringen af sikkerhed og sundhed til håndværkerne i mellemtiden. Strategien for håndværkerne og entreprenørerne kan derved blive, at de lever op til AMK's krav hver 14. dag, og ellers udfører deres vanlige praksis, der ikke nødvendigvis overholder de regler og aftaler der er fastlagt i lovgivningen og PSS'en. Hvis AMK skal have en reel indflydelse på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres, er det væsentlig at denne bevæger sig væk fra papiret og ud hvor papiret praktiseres. Øget tilstedeværelse, uanmeldte besøg og en involvering i håndværkernes praksis kan bidrage til, at praktisering af sikkerhed og sundhed ikke overlades til den enkelte håndværkers sunde fornuft. I

stedet kan AMK bidrage til at sikre at lovgivning og retningslinjerne bestemt i PSS'en, praktiseres oftere end hver 14. dag og i højere grad følges af både entreprenører og håndværkere. Hvis nedslidning og smerter samtidig opleves som et vilkår og ikke er en risiko, der tages hensyn til før kroppen mærker det, er det ekstra nødvendigt med en øget tilstedeværelse, der kan påvirke håndværkerne til at tage vare på sig selv, forebygge risici og lære dem at sige fra, før kroppen lærer dem det. Her er det væsentligt at AMK-opgaven opnormeres i tid, for at kunne øge tilstedeværelsen.

For at få en reel indflydelse på hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres og tvinge håndværkerne til at agere mere hensigtsmæssigt, er det nødvendigt at AMK udnytter den potentielle magt og autoritet, der knytter sig til kategorien som bygherres repræsentant. Ved at tillægge sig en konsekvent tilgang til udførelsen af praksis som AMK, kan denne have en reel indflydelse på sikkerhedskulturen på den enkelte byggeplads og dermed styrke arbejdet med sikkerhed og sundhed. I en branche præget af fravær af ledelse, hvor det forventes at håndværkerne bruger deres sunde fornuft, kan det tænkes at netop en konsekvent ledelse, med strenge krav til arbejdsmiljøet, kan tage et aktivt ansvar for håndværkernes ve og vel. AMK kan dermed vise håndværkerne at u hensigtsmæssige "vilkår" ikke accepteres og kan ændres og derved bidrage væsentligt til at bryde den dobbelte binding. Her er det væsentligt, at AMK ikke positionerer arbejdsmiljøkoordinering som en "bussemands" kategori, men som en kategori, der kan have en væsentlig indflydelse på at mindske smerter, risiko og nedslidning og styrke arbejdsmiljøet på byggepladsen.

Det kan være en udfordring, hvis håndværkerne oplever AMK's praksis, som værende en praksis der udøver magt og kontrol over dem. Magt skaber modmagt og modstand og en øget tilstedeværelse kan risikere at blive opfattet som en unødvendig kontrolforanstaltning, der udfordrer de normer og diskurser der knytter sig til *den gode kollega*. Et styrket samarbejde med arbejdsmiljørepræsentanten kan i denne henseende have en væsentlig indflydelse på muligheden for, at styrke arbejdet med sikkerhed og sundhed. Som det beskrives i afsnittet *Den gode kollega* kan risikofyldt adfærd særligt påtales af medlemmer af arbejdsfælleskabet, der har en høj status, hvilket arbejdsmiljørepræsentanterne tilskrives af de interviewede. Et styrket samarbejde mellem AMK og arbejdsmiljørepræsentanterne, vil derved kunne bidrage til at styrke arbejdet med sikkerhed og sundhed i dagligdagen og være medvirkende til at bryde den dobbelte binding.

Samarbejdet med entreprenøren er en udfordring for den konsekvente tilgang til arbejdsmiljøkoordinering. Hvis entreprenørerne er af den opfattelse, at sikkerhed og sundhed ikke kan praktiseres efter reglerne og i stedet handler om at håndværkerne skal bruge deres sunde fornuft, kan det give

udfordringer for AMK's mulighed for at praktisere den konsekvente tilgang. Det er derfor af væsentlig betydning, at sikkerhed og sundhed indarbejdes grundigt i projekteringen og i udbuddet, hvilket kan fungere som en forventningsafstemning mellem bygherre og entreprenør og samtidig styrke AMK's mulighed for at stille krav, når papiret skal udføres i praksis. En mere synlig og konsekvent AMK, vil derved kunne bidrage til, at den enkelte håndværker ikke oplever sig som selvstændigt ansvarlig og udfører praksis baseret på sin ”sunde fornuft”.

Anbefalinger

På baggrund af ovenstående analyse og diskussion, kan der gives følgende anbefalinger og overvejelser, der kan styrke arbejdsmiljøkoordineringen og arbejdet med sikkerhed og sundhed:

- Vær opmærksom på hvilke incitamenter AMK og Håndværkerne gives – Er AMK eksempelvis også byggeleder? Tilskynder incitamentene til fremdrift og produktivitet på bekostning af hensynet til sikkerhed og sundhed?
- Et stort fokus på sikkerhed og sundhed i udbuddet og projekteringen kan fungere som forventningsafstemning og sikre at tilbudsgiver kan sætte prisen derefter
- AMK skal være konsekvent når tiltag fra projekteringen og PSS'en realiseres – et godt arbejdsmiljø kommer ikke af at skrive det på papiret, men når papiret realiseres
- Øget tilstedeværelse og uanmeldte besøg kan sikre at lovgivning og retningslinjer følges oftere end hver 14. dag når der er sikkerhedsmøde
- Sæt fokus på samarbejdet med arbejdsmiljørepræsentanten – hvordan kan AMK og arbejdsmiljørepræsentanten styrke hinanden?

Konklusion

Igennem specialet er problemformuleringen, *Hvilken indflydelse har arbejdsmiljøkoordinatoren på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres i en byggeproces*, undersøgt, analyseret og diskuteret. Det er gennem kvalitative interview undersøgt, hvilke diskursive praksisser AMK lægger til grund for sin udførelse af praksis, samt hvilken indflydelse AMK har på, hvordan håndværkerne praktiserer sikkerhed og sundhed. Som beskrevet i problemfeltet, litteraturgennemgangen og i analysedel 3 praktiseres sikkerhed og sundhed som en individuel kompetence, hvor den enkelte håndværker selv er ansvarlig for at praktisere det ”rigtige” niveau af sikkerhed og sundhed og bruge sin *sunde fornuft*. Det ”rigtige” niveau af sikkerhed og sundhed skabes i en afvejning mellem en række af de diskursive praksisser, der knytter sig til sikkerhedskultren i byggebranchen. Dette kan resultere i, at håndværkerne finder sig magtesløse over for u hensigtsmæssige forhold og derved placeres i en dobbelt binding. Det er derfor undersøgt, hvilken indflydelse AMK har på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres, med det formål at undersøge, hvorvidt og hvordan AMK kan bidrage til at bryde den dobbelte binding og dermed styrke sikkerheden og sundheden for håndværkerne.

På baggrund af analysen kan det konkluderes, at kategorien som AMK rummer potentiale til at have en væsentlig indflydelse på, hvordan håndværkerne praktiserer sikkerhed og sundhed og bryde den dobbelt binding. Men det er et potentiale, der ikke er realiseret på de to undersøgte byggepladser. De to AMK’er er placeret i et dilemma, mellem de diskursive praksisser de knytter til byggeledelse og de diskursive praksisser, de knytter til arbejdsmiljøkoordinering. De er derfor nødsaget til at udføre praksis som AMK i en afvejning af hensynet til fremdrift og produktivitet og hensynet til sikkerhed og sundhed. Derved tillægger de sig en pragmatisk tilgang til deres udførelse af praksis som AMK. Den pragmatiske tilgang betyder, at når de tiltag og foranstaltning der er formuleret i PSS’en og lovgivningen skal praktiseres, tilpasses de hensynet til fremdrift og produktivitet.

Håndværkerne oplever ikke, at AMK har en væsentlig indflydelse på hvordan de praktiserer sikkerhed og sundhed. I stedet opleves arbejdsmiljørepræsentanterne som havende størst betydning for sikkerhed og sundhed i det daglig arbejde. Arbejdsmiljørepræsentanterne oplever at AMK kan bidrage til sparring og dialog, men en væsentlig forståelse er, at sikkerhed og sundhed praktiseres hver dag gennem håndværkernes praksis og ikke udelukkende når de møder AMK. Hvis AMK udelukkende praktiserer sikkerhed og sundhed hver 14. dag til sikkerhedsmøder og samtidig tillægger sig en pragmatisk tilgang, kan strategien for håndværkere og entreprenøren blive, at leve op til

kravene når AMK er der og i mellemtiden praktisere sikkerhed og sundhed ved at bruge den ”*sunde fornuft*”.

Når sikkerhed og sundhed praktiseres efter den sunde fornuft, har en række diskurser og forståelser en væsentlig betydning for, hvordan håndværkerne bruger den sunde fornuft. Særligt de diskursive praksisser akkordarbejdet skaber, hvor muligheden for profit kan risikere at overskygge hensynet til sikkerhed og sundhed, har en væsentlig betydning. Samt opfattelsen af, at smerter og nedslidning er et vilkår og en risiko der ikke indarbejdes i praksis, før kroppen siger fra, har ligeledes en væsentlig betydning for hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres efter den sunde fornuft. For at AMK kan få reel indflydelse på, hvordan sikkerhed og sundhed praktiseres, er det derfor væsentlig at tage hånd om disse to problematikker.

Analysen og diskussionen munder ud i en række anbefalinger, hvordan de to problematikker kan overkommes, det kan bl.a. anbefales at AMK foretager uanmeldte besøg, øger tilstedeværelsen og involverer sig i håndværkernes praksis, fulgt op af en konsekvent tilgang, hvilket kan bidrage til at tvinge håndværkere og entreprenørerne til at praktisere sikkerhed og sundhed efter reglerne. Samtidig er det væsentligt at hensynet til sikkerhed og sundhed prioriteres højt i projekteringen og i udbuddet, således hensynet til sikkerhed og sundhed kan indregnes i den eventuelle akkord der udregnes. Jf. den strategiske caseudvælgelse så rækker anbefalingerne ud over SLKE's byggepladser. De problematikker der er identificeret gennem analysen kan derfor være problematikker der i endnu mere udtalt grad eksisterer på andre pladser. Derved kan der på andre pladser, være et væsentligt større behov for en konsekvent AMK og at de anbefalinger dette speciale udmunder i, i endnu højere grad indarbejdes i praksis, hvis den dobbelte binding skal brydes.

Litteraturliste

3F, Bygherreforeningen, Bygge- Anlægs- og Trækartellet, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk

Byggeri, Dansk El-forbund, DANSKE ARK – Danske Arkitektvirksomheder, Danske Malermestre, FRI – Foreningen af Rådgivende Ingeniører, Malerforbundet i, Danmark, TEKNIQ – Installatørernes Organisation og Arbejdstilsynet, & Blik- og Rørarbejderforbundet. (2013). *Sikkerhed hver dag - knæk kurven for alvorlige arbejdsulykker. Handleplan mod arbejdsulykkeri bygge og anlægsbranchen.*

Ajslev [1], J. Z. N. (2014). Muskel-og skeletbesvær i byggebranchen; en kortlægning af organisationsfaktorer samt individuelle holdninger og forståelser. *Skriftserie for Center For Arbejdslivsforskning (CAF), 2/2014, 1–53.*

Ajslev, J. Z. N. (2014). Fordelingen af arbejdet i byggesjakked og muskel-og skeletbesvær. *Skriftserie for Center For Arbejdslivsforskning (CAF), 3/2014, 1–71.*

Ajslev, J. Z. N. (2015). Trading health for money: exploring options for resisting bodily strain and pain in construction work (Under udgivelse).

Ajslev, J. Z. N., Lund, H. L., Møller, J. L., Persson, R., & Andersen, L. L. (2013). Habituating pain: Questioning pain and physical strain as inextricable conditions in the construction industry. *Nordic Journal of Working Life Studies, 3(3), 195–218.*

Arbejdsmiljøkoordinator(B) - byggeproces.dk. (udateret). Hentet 19. Januar 2015, fra <http://www.byggeproces.dk/AM-koordinatorB/#.VL08vy51fDs>

Arbejdsmiljøkoordinator(P) - byggeproces.dk. (udateret). Hentet 19. Januar 2015, fra <http://www.byggeproces.dk/AM-KoordinatorP#.VL07QS51fDs>

Arbejdstilsynet.dk Bekendtgørelse om bygherrens pligter - Arbejdstilsynet. (udateret). Hentet 15. Oktober 2014, fra <http://arbejdstilsynet.dk/da/regler/bekendtgorelser/b/bygherrens-pligter.aspx>

- byggeproces.dk. (udateret). Branchevejledning om byggepladsens plan for sikkerhed og sundhed - byggeproces.dk. Hentet 19. Januar 2015, fra <http://www.byggeproces.dk/PSS.aspx#.VL01CS51fDs>
- Baarts, C. (2004). *Viden og kunnen : en antropologisk analyse af sikkerhed på en byggeplads*. Kbh.: Københavns Universitet, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet.
- Baarts, C. (2009). Collective individualism: the informal and emergent dynamics of practising safety in a high-risk work environment. *Construction Management and Economics*, 27(10), 949–957. doi:10.1080/01446190903147501
- Choudhry, R. M., & Fang, D. (2008). Why operatives engage in unsafe work behavior: Investigating factors on construction sites. *Safety Science*, 46(4), 566–584. doi:10.1016/j.ssci.2007.06.027
- Davis, B., & Harré, R. (2014). *Positionering: diskursiv produktion af selver*. Kbh.: Mindspace.
- Flyvbjerg, B. (2009). *Samfundsvidenskab som virker : hvorfor samfundsforskningen fejler, og hvordan man får den til at lykkes igen*. Kbh.: Akademisk.
- Gherardi, S., & Nicolini, D. (2000). To Transfer is to Transform: The Circulation of Safety Knowledge. *Organization*, 7(2), 329–348. doi:10.1177/135050840072008
- Gherardi, S., & Nicolini, D. (2002). Learning the Trade: A Culture of Safety in Practice. *Organization*, 9(2), 191–223. doi:10.1177/1350508402009002264
- Gherardi, S., Nicolini, D., & Odella, F. (1998). What Do You Mean By Safety? Conflicting Perspectives on Accident Causation and Safety Management in a Construction Firm. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 6(4), 202–213. doi:10.1111/1468-5973.00089
- Jahoda, M. (1982). *Employment and unemployment: a social-psychological analysis*. Cambridge [Cambridgeshire] ; New York: Cambridge University Press.

- Järvinen, M., & Mik-Meyer, N. (2010). *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv: interview, observationer og dokumenter*. Kbh.: Hans Reitzel.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interview: introduktion til et håndværk*. Kbh.: Hans Reitzel.
- Langford, D., Rowlinson, S., & Sawacha, E. (2000). Safety behaviour and safety management: its influence on the attitudes of workers in the UK construction industry. *Engineering Construction and Architectural Management*, 7(2), 133–140. doi:10.1046/j.1365-232x.2000.00137.x
- Nicolini, D. (2013). *Practice theory, work, and organization: an introduction* (1st ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Nielsen, K. J., Andersen, L.-P., Grytnes, R., Karlsen, I. L., Kines, P., Lander, F., Ozmec, M. N. (2012). *SIBA - Ulykker og sikkerhedspraksis i Bygge- og Anlægsbranchen* (No. Projekt nr. 24-2008-09).
- Ozmec, M. N., Karlsen, I. L., Kines, P., Andersen, L. P. S., & Nielsen, K. J. (2014). Negotiating safety practice in small construction companies. *Safety Science*. doi:10.1016/j.ssci.2014.03.016
- Richter, A., & Koch, C. (2004). Integration, differentiation and ambiguity in safety cultures. *Safety Science*, 42(8), 703–722. doi:10.1016/j.ssci.2003.12.003
- Richter, A., & Pedersen, E. F. (2004). *Arbejdsulykker! Alle har en historie* (No. 87-7877-154-4). DTU Byg, Danmarks Tekniske Universitet. Hentet fra <http://www.byg.dtu.dk/publications/rapporter/byg-r090.pdf>
- Thagaard, T. (2004). *Systematik og indlevelse: en indføring i kvalitativ metode*. Kbh.: Akademisk Forlag.

Tharaldsen, J., & Haukelid, K. (2009). Culture and behavioural perspectives on safety – towards a balanced approach. *Journal of Risk Research*, 12(3-4), 375–388.

doi:10.1080/13669870902757252

Thiel, D. (2007). Class in construction: London building workers, dirty work and physical cultures.

The British Journal of Sociology, 58(2), 227–251. doi:10.1111/j.1468-4446.2007.00149.x

Ulykker - bar-ba.dk. (udateret). Hentet 5. Januar 2015, fra [http://www.bar-](http://www.bar-ba.dk/ulykker#.VKrhC3t1fDs)

[ba.dk/ulykker#.VKrhC3t1fDs](http://www.bar-ba.dk/ulykker#.VKrhC3t1fDs)